

**Raportti Suomen elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen
valvontasuunnitelman 2012 - 2016 toteutumisesta vuonna 2012**

Evira/2908/0411/2013

Eviran raportti
Hyväksymispäivä 4.7.2013

Hyväksyjä Matti Aho

Esittelijä Taina Aaltonen, Susanna Pesonen, Matti Puolimatka

Lisätietoja Taina Aaltonen, Susanna Pesonen, Matti Puolimatka

Sisällysluettelo

1	ESIPUHE	4
2	VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMINEN	5
2.1	Vaikuttavuutta koskevien strategisten tavoitteiden toteutuminen	5
2.1.1.	Elintarvikeeturvallisuus	6
2.1.2.	Eläinten terveys ja hyvinvointi	7
2.1.3	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	8
2.2	Valvontajärjestelmää koskevat strategiset tavoitteet	10
3	VALVONNAN TULOKSET SEKÄ TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄDÖSTENMUKAISUUS	11
3.1.	Valvonnan suunnitelmallisuuden toteutuminen viranomaisittain	11
3.2	Valvonnan tulokset, todetut puutteet ja niiden yleisyys	13
3.2.1	Elintarvikeeturvallisuus	13
3.2.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	14
3.2.3	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	17
3.2.4	Vertailulaboratoriot toiminta	19
3.3	Puutteiden analyysi	20
3.3.1	Elintarvikeeturvallisuus	20
3.3.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	20
3.3.3	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	20
4	AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	21
4.1.	Elintarvikeeturvallisuus	22
4.2.	Eläinten terveys ja hyvinvointi	22
4.3	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	23
5	ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	23
5.1	Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen	23
5.2	Käytetyt pakkokeinot ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen	25
5.2.1	Elintarvikeeturvallisuus	25
5.2.2	Eläinten terveys ja hyvinvointi	26
5.2.3	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	26
5.3	Valvontajärjestelmään liittyvät ennaltaehkäisevät ja korjaavat toimenpiteet	27
5.3.1	Elintarvikeeturvallisuus	29
5.3.2.	Eläinten terveys ja hyvinvointi	30
5.3.3	Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	30
6	RESURSSIT	31
6.1	Valvonnan resurssit	31
6.2	Hyväksytyt laboratoriot	32
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN	33
	LIITTEET	37
	Liite 1. Valvontamäärät ja säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus.	37
	Liite 2. Eviran toimialan valvonnan resurssit 2012	40
	Liite 3. Eviran antama ulkoinen koulutus vuonna 2012, osallistujamäärät sektoreittain.	41
	Liite 4. Elintarvikevalvonnan tarkastuksia (taulukko a) ja näytteiden analysointia (taulukko b) koskevat tiedot vuodelta 2012.	43

1 ESIPUHE

Euroopan Yhteisöjen (EY) asetuksen N:o 882/2004¹ (valvonta-asetus) 44 artikla edellyttää jäsenvaltioilta vuosittaista raportointia monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman toteutumisesta.

Vuosiraporttia varten elintarvikeketjun valvontaan osallistuvilta viranomaisilta koottiin tiedot niiden tehtäväalueen valvontasuunnitelmien toteutumisesta ja valvonnan onnistumisesta. Tiedot analysoitiin Elintarviketurvallisuusvirasto Evirassa, yhdistettiin Eviran omiin tietoihin ja niitä hyödynnettiin valvontasektorikohtaisten raporttien laatimisessa. Sektorikohtaisten raporttien perusteella laadittiin vuosiraporttiin sisältyvät yhteenvedot valvonnan toteutumisen arvioinnista toimintakokonaisuuksittain (elintarviketurvallisuus, eläinten terveys ja hyvinvointi sekä kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys). Keskeisten valvontaviranomaisten edustajista koottua elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmää on kuultu lopullisen raportin valmistelussa.

Valvonnalle asetetut tavoitteet saavutettiin kokonaisuutena kohtalaisen hyvin. Elintarvikkeiden turvallisuus säilyi Suomessa hyvällä tasolla. Eläintautien ennaltaehkäisy ja torjuntatoimenpiteet olivat tehokkaita eikä vakavia eläintautiepidemioita todettu. Eläintautien ja zoonoosien esiintymistä seurattiin ja eläinten hyvinvointia tiloilla valvottiin aiempien vuosien tapaan. Maatalouden tuotantopanosten laatu ja kasvinterveyden tila säilyivät valvonnan tulosten perusteella arvioituna korkeana. Luonnonmukaisen tuotannon valvonnalla varmistettiin toiminnan vaatimustenmukaisuus ja vahvistettiin kuluttajien luottamusta luomutuotteiden aitouteen.

Viranomaistoiminnan suunnittelu ja toteutumisen arviointiprosessit ovat vakiintuneet. Valvontasektorikohtaisiin raportteihin ja tähän yhteenvetoraporttiin sisältyvä valvonnan tulosten ja toteutumisen arviointi luovat osaltaan erinomaisen perustan toiminnan jatkuvalla parantamiselle koko valvontaketjussa. Raporttiin kirjatut kehittämiskohteet projektoidaan, vastuutetaan ja aikataulutetaan valvonnan suunnittelussa ja ne kirjataan elintarvikeketjun monivuotiseen kansalliseen valvontasuunnitelmaan (VASU) seuraavan päivityksen yhteydessä.

Valvontasektorikohtaiset raportit julkaistaan Eviran internetsivuilla yhtä aikaa tämän raportin kanssa.

Helsingissä 4.7.2013

Matti Aho
Pääjohtaja

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 882/2004, rehu- ja elintarvikelainsäädännön sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia koskevien sääntöjen mukaisuuden varmistamiseksi suoritetusta valvonnasta

2 VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMINEN

2.1 Vaikuttavuutta koskevien strategisten tavoitteiden toteutuminen

Eviran toimialan valvonnalla edistettiin maa- ja metsätalousministeriön (MMM) hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutumista edellisvuosien tapaan hyvin (taulukko 2.1.).

Kunnissa ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden muodostaminen jatkui ja kunnat laativat yhteistoimintaa koskevat suunnitelmansa, joiden oli määrä tulla voimaan viimeistään vuonna 2013. Ympäristöterveydenhuollon kunnallisten viranomaisten määrä on vähentynyt alle puoleen (83 kpl vuonna 2012) vuodesta 2003, jolloin paikallishallinnon kehitystyö aloitettiin. Samalla organisaatioiden koko on kasvanut niin, että työnjako ja erikoistuminen ovat toteutuneet aiempaa paremmin. Vuonna 2009 voimaan tulleen uuden eläinlääkintähuoltolain myötä valvontaeläinlääkäreiden virkojen perustaminen kuntiin jatkui suunnitellulla tavalla ja virkoja oli vuoden 2013 alkuun mennessä perustettu n. 58 kpl. Kuntia kannustetaan edelleen lisävirkojen perustamiseen.

Evira osallistui valtiovarainministeriön johdolla tapahtuvaan aluehallintovirastojen (AVI:t) strategiseen tulossopijaksiin ja solmi toiminnalliset tulossopimukset kaikkien AVI:n kanssa. Keskusviranomaisten yhteistyöhön panostettiin sekä alue- että paikallishallinnon toiminnan ohjaamisessa. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskukset) tulossopijaksiin yhteistyötä tehtiin Maaseutuviraston (Mavi) kanssa.

Evira osallistui aktiivisesti Euroopan elintarvikeeturvallisuusvirastojen väliseen benchmarking-projektiin, jossa arvioitiin valvonnan ja johtamisen prosesseja. Projektissa verrattiin Eviran johtamisjärjestelmää Tanskan vastaavan viraston järjestelmään. Eviran johtamisjärjestelmä keskittyy tanskalaisten tekemän arvion mukaan pitkälti lainmukaisuuden varmistamiseen ja johtaminen on ammattimaista. Viraston johtamistapa on eurooppalaisessa vertailussa pitkälle kehittynyt. Asiakasohjautuvuudessa ja koko valvontaketjun näkökulman huomioon ottamisessa on vielä toivomisen varaa.

Taulukko 2.1. Strategisten tavoitteiden kehitystä kuvaavat avainmittarit ja tunnusluvut (valtiontilinpäätös) 2008 - 2012.

Avainmittari	2008	2009	2010	2011	2012
	toteuma	toteuma	toteuma	toteuma	toteuma
Vaarallisia tai helposti leviäviä eläintauteja	3	8	3	0	3
Vaarallisia kasvintuhoojia, uusia pysyvästi	2	0	0	0	1*
Todetut elintarvikevälitteiset tautitapaukset ihmisillä					
— yleisimmät tartunnanaiheuttajat, kotimaiset	1 944	1 791	1 565	1 831	2 428
— vakavimmat tartunnanaiheuttajat	47	62	92	72	92
Salmonellan esiintyvyys					
— elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa, %	< 1	< 1	< 1	< 1	< 1
— elintarviketuotantoeläinten rehuissa, %	0	2	0,1	0	0
Eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvonnassa havaitut ongelmat, %	0,5	< 0,5	< 0,5	< 0,5	< 0,5
Vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus, %					

— elintarvikkeiden pakkausmerkintöihin liittyen	-	94	96	95	95
— tuotantoeläinten EU-tarkastuksissa merkintään liittyen	56	50	61	46	52
— tuotantoeläinten EU-tarkastuksissa hyvinvointiin liittyen	78	84	72	73	75
— siemenkaupassa	95	98	98	96	> 95
— lannoitevalmisteisiin liittyen	88	89	93	94	98
— kasvinsuojeluaineisiin liittyen	95	95	95	94	> 95
— luonnonmukaisessa elintarvikeketjussa	94	95	95	95	> 95
— muuntogeenisiin tuotteisiin liittyen	92	90	90	98	98
— rehuihin liittyen	98	99	99	99	99
Eläinlääkärin avun saanti kiireellisissä sairaustapauksissa	< 12 h	< 12 h	< 12 h	< 12 h	< 12 h

*) mansikan punamätä (*Phytophthora fragariae* var. *fragariae*), jonka leviämistä pyritään estämään mutta siitä ei arvioida päästävän kokonaan eroon.

2.1.1. Elintarviketurvallisuus

Elintarviketurvallisuus pysyi Suomessa korkealla tasolla. Elintarvikelainsäädännön muutosten toimeenpanoa jatkettiin. Elintarvikeketjun turvallisuuteen ja kuluttajien harhaanjohtamiseen liittyviä erityistilanteita oli runsaasti ja ne hoidettiin hallitusti.

Valvontatietojen julkistamisjärjestelmää Oivaa kehitettiin valtakunnalliseksi elintarvikevalvontatietojen julkistamisjärjestelmäksi yhdessä sidosryhmien kanssa. Evira ohjeisti Oiva-tarkastusten tekemistä. Oiva-järjestelmä otetaan käyttöön vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa Oiva otettiin käyttöön 1.5.2013 vähittäismyymälöissä ja tarjoilupaikoissa.

Lisäaineisiin liittyvän lainsäädännön ja lisäaineiden oikean käytötavan varmistamiseksi järjestettiin ohjaavaa koulutusta toimijoille ja kuntien sekä AVI:en valvontaviranomaisille. Tuoteturvallisuuskoulutusta ja tuotteisiin liittyvää viestintää tehostettiin. EU:n kuluttajainformaatioasetus ja elintarvikkeiden nimeämiskysymykset herättivät paljon mielenkiintoa ja tarvetta tulkinnoille. Kontaminanttivalvonnan tulosten raportointia varten Euroopan elintarviketurvallisuusviranomaiselle (EFSA) kehitettiin sähköinen järjestelmä.

Eviran valvontavastuulla olevien ensisaapumispaikkojen määrä kasvoi. Ensisaapumispaikoissa riskielintarvikkeita vastaanottavien yritysten ensisaapumisvalvonta on puutteellista ja usein pinnallista. Viennin valvonnassa ei ole pystytty vastaamaan täysimääräisesti toimijoiden tarpeisiin, mutta viennin perusedellytykset valvonnassa on turvattu. Vientiedellytysten varmistamiseksi erityisesti Venäjän viennissä jatkettiin tiivistä viranomaisyhteistyötä.

Eläinlääkinnällinen rajantarkastuksessa puutteita tuotavissa erissä todettiin vähän. Vierasainevalvonta onnistui kokonaisuudessaan hyvin. Tutkitut elintarvikkeet olivat yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta määräystenmukaisia.

Kasvisten kaupanormien valvonnassa havaittiin vähäisiä puutteita laadussa ja merkinnöissä. Sesonkituotteiden alkuperämerkinnöissä oli puutteita myyntipaikoilla. Tukutarkastuksilla ei havaittu puutteita.

Elintarvikevalvonnan suunnitelmallisuus on lisääntynyt. Valvonnan tarve vaihtelee kunnittain riippuen kohteiden toiminnan laadusta ja valvontahistoriasta. Kunnat vastaavat pääosasta elintarvikevalvonnan tarkastuksista. Kunnat tekivät elintarvikevalvontasuunnitelmansa omaan riskiarviointiin pohjautuen. Valvontasuunnitelmista toteutui noin 54 %. Elintarvikehuoneistoista tarkastettiin 40 % vähintään kerran. Pakko-

keinoja käytettiin hyvin niukasti tai kohtalaisen runsaasti riippuen kunnasta. Vaikka valvontasuunnitelmien tavoitteet toteutuivat keskimäärin heikosti, pystyttiin poikkeamatilanteisiin ja ruokamyrkytyksiin reagoimaan tehokkaasti.

Pienteurastamoiden lihantarkastus ja laitosvalvonta valtiollistettiin 1.9.2011. Helsingin Yliopisto selvitti vuonna 2012 valtiollistamisen vaikutusta lihantarkastuksen ja laitosvalvonnan laatuun ja saatavuuteen. Lihantarkastuspalvelujen laatu oli selvityksen mukaan hyvällä tasolla ja lihantarkastuspalvelujen saatavuus havaittiin hyväksi. Laitosvalvonta on kuitenkin valtiollistetun lihantarkastuksen järjestämisen yhteydessä jäänyt vähemmälle huomiolle. Laitosvalvonnan puuttuminen vääristää jonkin verran lihantarkastuksen muutoksen kustannussäästöjä koska laitosvalvonnasta ei ole vielä aiheutunut kustannuksia toimijoille.

AVI:t arvioivat oman toimintansa elintarvikevalvonnan vaikuttavuuden olleen hyvä. Kunnalliset elintarvikevalvontaviranomaiset ovat myös olleet tyytyväisiä AVI:jen ohjaukseen.

Valviran tarkastukset suunniteltiin ensimmäistä kertaa riskiperusteisesti. Alkoholi-juomien valmistajien ja tukkumyyjien tuotevalvonnassa havaitut poikkeamat liittyivät puutteisiin pakkausmerkinnöissä ja vakavin puute liittyi käytettyyn veteen.

Elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden määrä laski hiukan edellisestä vuodesta. Elintarvike- ja vesivälitteisiä epidemioita oli yhteensä 45. Yleisin ruokamyrkytysten aiheuttaja oli norovirus. Cryptosporidium oli aiheuttajana laajassa epidemiassa, jossa sairastui yhteensä 264 henkilöä. EHEC aiheutti vakavan epidemian Turussa raakamaidon välityksellä, jossa viisi lasta sairastui vakavasti ja yksi lapsi lievemmin oirein. Listeria tapauksien määrä kasvoi edellisestä vuodesta ja Listeria aiheutti myös yhden vakavan epidemian, jossa 20 ihmistä sairastui ja kahdeksan ihmistä menehtyi. Salmonellavalvonta toimi hyvin. Rehuista ei todettu yhtään salmonellaa ja tuotantoeläinten ja elintarvikkeiden salmonellalöydökset pysyivät ohjelman tavoitteissa. Elintarvikkeiden turvallisuuteen ja laatuun liittyvät erityistilanteet pystyttiin hoitamaan.

Takaisin vetoja oli 86 kappaletta. Takaisin vetojen määrä laski edellisestä vuodesta, jolloin niitä oli 95 kappaletta. Takaisinvedot laskivat ensimmäistä kertaa neljään vuoteen. Noin puolet takaisinvedoista tehtiin puutteellisen hygienian, puuttuvien allergeenimerkintöjen tai tahattomasti tuotteessa olevien allergeenien tai puutteellisten pakkausmerkintöjen vuoksi yleensä.

Suomi teki 105 RASFF-ilmoitusta, joista 81 koski elintarvikkeita, 14 kontaktimateriaaleja ja kymmenen rehuja. Suomen ilmoitusaiheet elintarvikkeista ja kontaktimateriaaleista tulevat enimmäkseen Tullin valvontatutkimuksista. Myös kuluttajat löysivät aiheita, jotka johtivat takaisin vetoon Suomessa ja ilmoituksen tekemiseen hälytysjärjestelmään.

2.1.2. Eläinten terveys ja hyvinvointi

Eläinten terveydelle ja hyvinvoinnille asetetut vaikuttavuustavoitteet saavutettiin pääosin. Avainmittareiden perusteella strategisista tavoitteista jäätin lähinnä tuotantoeläinten hyvinvoinnin sekä rekisteröinnin ja merkinnän osalta.

Eläintautien ja zoonoosien (eläinten ja ihmisten välillä leviävien eläintautien) ennalta ehkäisyssä ja torjunnassa onnistuttiin hyvin ja maan eläintautitilanne säilyi kansainvälisesti katsottuna edelleen erinomaisella tasolla. Helposti leviävistä eläintaudeista todettiin newcastlentautia maahantuoduissa harrastekyyhkysissä. Tartunnat hävitettiin pitopaikoista eivätkä ne aiheuttaneet uhkaa eläintuotannolle. Vaarallisista eläintaudeista todettiin epätyypillistä scrapieta lampaalla. Suomi säilyi edelleen vapaana useimmista valvottavista eläintaudeista. Salmonellavalvontaohjelman tavoite (< 1 %)

salmonellan esiintyvyydestä elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa saavutettiin.

Eläinlääkkeiden käyttö tiloilla on edelleen vähäistä ja mikrobilääkeresistenssitilanne on säilynyt hyvänä verrattuna moniin muihin maihin. Vierasainevalvontaohjelmassa ei todettu kiellettyjen lääkeaineiden käyttöä.

Eläinten rekisteröinnin ja merkitsemisen valvontaa eläinten jäljitettävyyden varmistamiseksi tehtiin aiempien vuosien tapaan. Vaatimukset täyttävien tilojen osuus nousi hieman edellisestä vuodesta (52,4 %, v. 2011: 45,7 %), mutta hallinnonalalle asetettu tavoite vaatimukset täyttävien tilojen osuudesta (> 60 % tarkastetuista) ei vielä toteutunut.

Vaatimukset täyttävien tilojen osuus tuotantoeläintilojen hyvinvoinnin valvontaan liittyvissä otantatarkastuksissa nousi hieman (75 %, v. 2011: 72 %), mutta asetettua tavoitetta ei silläkään sektorilla aivan saavutettu (> 85 %). Epäilyyn perustuvissa tarkastuksissa tilanne oli selvästi huonompi ja niissä laiminlyöntejä todettiin 42 %:ssa tarkastuksista, mikä vastasi aiempien vuosien tuloksia. Viranomaiset ryhtyivät aiempaa useammin lainsäädännön edellyttämiin toimenpiteisiin laiminlyöntejä havaitessaan, mitä on pidettävä hyvänä kehityksenä.

Vakavat laiminlyönnit olivat terveyden ja hyvinvoinnin valvonnoissa harvinaisia ja niiden vähäiseen määrään sekä valvontatulosten muuhun kehitykseen perustuen valvonnan voidaan arvioida olleen vaikuttavaa. Valvonnan tehokkuuden ja laadun voidaan arvioida myös parantuneen viime vuosina, kun valvontatehtäviä on eläinlääkintähuoltolain mukanaan tuomien uusien resurssien myötä voitu keskittää niihin erikoistuneille viranomaisille AVI:issa ja kunnallisissa valvontayksiköissä. Tämä on yhtenäistänyt ja tehostanut valvontaa sekä helpottanut valvonnan ohjaamista ja valvojien kouluttamista. Myös riskiperusteisuuden käyttöönotto ja sen onnistunut kohdentaminen sekä valvonnan kehittämishankkeet ovat tehostaneet valvontaa.

AVI:jen ja kuntien virkaeläinlääkärijärjestelmä luo perustan säännölliselle ja luotettavalle alkutuotannon valvonnalle, jossa Eviralla on selkeä ohjausvastuu. Moniportaisen valvontajärjestelmän ansiosta valvonnassa havaitut laiminlyönnit eivät vaarantaneet elintarviketurvallisuutta, laajemmin eläinten terveyttä ja hyvinvointia, eivätkä johdaneet eläintautien leviämiseen.

2.1.3 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Monivuotisessa kansallisessa valvontasuunnitelmassa asetettujen kasvintuotannolle vaikuttavuustavoitteiden voidaan arvioida toteutuneen hyvin. Tuote-, toimija- ja markkinavalvonnan tulosten perusteella Suomessa myydyt maa-, puutarha- ja metsätalouden tuotantopanokset vastasivat säädösten mukaisia tuotanto- ja hygieenisyysovaatimuksia. Vaatimukset täyttävien valvontakohteiden osuudet olivat kylvösiemenillä 95 %, lannoitevalmisteilla 97 %, rehuissa 99 %, ja luomutuotannossa 97 %. Suomeen asettui pysyvästi yksi uusi vaarallinen kasvintuhooja, mansikan punamätä.

Voidaan arvioida, että vaatimustenmukaiset tuotantopanokset hyödyttävät niitä käyttävää elinkeinotoimintaa ja varmistavat elintarvikkeiden turvallisuutta. Valvonnassa havaittiin normaali, vähäinen määrä tuotteisiin ja toimintaan liittyviä puutteita, jotka vaadittiin korjattaviksi, mikäli se oli mahdollista. Muussa tapauksessa erät poistettiin pakkokeinojen avulla markkinoilta, eikä niistä aiheutunut vaaraa elintarvikeketjulle. Siementarkastuksen osalta viranomaisen toiminta vaikutti vahvasti siihen, että sateisen puintikauden aiheuttama siementen laadun heikkenemistä pystyttiin ennakoimaan ja hakemaan EU:lta poikkeuslupa itävyydeltään poikkeavan siementavaran markkinoimiseksi.

Kasvinterveyden hyvä kokonaistilanne mahdollisti tehokkaan ja kilpailukykyisen maatalous- ja puutarhatuotannon. Valvonnan voidaan arvioida olleen vaikuttavaa myös alueellisesti, mikä on merkityksellistä alueiden elinvoimaisuuden ja elinkeinojen kilpailuvuon kannalta. Suomen eri osissa korostuvat eri valvontasektorit alueen elinkeinon rakenteen mukaisesti.

Valvonnan vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista tukivat toimijoiden vastuullinen suhtautuminen säädösten vaatimuksiin, valvonnan riskiperusteinen kohdentaminen tärkeisiin kohteisiin ja valvonnan toiminnasta viestiminen. Ehkä tärkein yksittäinen tekijä oli kuitenkin edelleen tarkastajien korkea osaaminen ja ammattitaito. Osaava ja pätevä tarkastaja havaitsee ja tunnistaa ongelmat, ryhtyy ripeästi niiden vaatimiin toimenpiteisiin ja pystyy samassa tilanteessa vielä hyvään asiakaspalveluun suhteessa siihen toimijaan, jota ongelma koskee. Ajoissa havaittu ja hoidettu ongelmatilanne ei ehdi kehittyä vakavaksi poikkeamaksi.

Rehujen osalta valvonnan tulokset olivat rauhoittavia. Toimijoiden omavalvontajärjestelmät toimivat ja niiden sekä viranomaisvalvonnan avulla voitiin rehuerien virheet havaita varhaisessa vaiheessa. Tämä ehkäisi laajojen ongelmatilanteiden syntymistä. Sama tilanne oli myös lannoitevalmisteiden ja kasvinsuojeluaineiden tuotannossa ja markkinoinnissa. Molemmilla tuotantopanoksilla on varsin läheinen yhteys elintarvikkeiden tuotantoketjuun (esim. haitalliset metallit, salmonella, kasvinsuojeluainejäämät), joten niiden käyttötarkoitusta vastaava laatu ja ennen kaikkea vapaus vaarallisista ja haitallisista tekijöistä on tärkeää.

Tehokkaasta valvonnasta huolimatta on edelleen olemassa joitakin heikkoja kohtia, joihin tulee suhtautua vakavasti ja joiden ratkaisemiseksi valvontajärjestelmiä tulee kehittää edelleen. Harmaan kylvösiemenkaupan estäminen erityisesti viljoilla on vaikeaa, koska sitä harjoittavat eivät ole rekisteröityneet eikä ostaminen ole rangaistavaa. Harmaaseen siemenkauppaan houkuttavat ilmeisesti uusien parempien lajikkeiden sertifioidun siemenen rajallinen saatavuus, sertifioidun siemenen suhteellisen korkea hinta ja viljelijöiden taipumus pitää naapurilta ostettua siementä taloudellisesti kannattavana. Harmaan siemenen haittoja ovat mm. hukkakauran leviämisen vaara, kasvinjalostajanoikeusmaksujen kiertäminen sekä laji- ja lajikeaitouden heikentyminen.

Kasvinterveydessä tilanne säilyi normaalina. Kasvintuhoojien saapumisen ja leviämisen riskin kannalta merkittävän uhan muodosti EU:n sisämarkkinakaupan kautta saapuva taimiaines. Kolmansista maista tulevan materiaalin määrä on viime vuosina vähentynyt. Samoin voidaan arvioida, että kotimaassa tuotettu lisäysaineisto ei muodostanut merkittävää riskiä, koska valvonta toimi tehokkaasti ja pystyi ennaltaehkäisemään tuhoojien leviämistä. Toimijoiden ja viranomaisten välistä yhteistyötä on tärkeä kehittää, ja pyrkiä lisäämään toimijoiden omaa vastuullista toimintaa mm. lisäysaineistojen hankinnassa vaarallisten kasvintuhoojien saapumisen ennaltaehkäisemiseksi ja vaarallisen kasvintuhoojan löydösepäilyissä.

Valvonnan alueellinen kattavuus koko Suomen alueella toteutui kohtalaisesti. Valvonnan resurssien pienenemistä voitiin korvata riskiperusteisella valvonnan suunnittelulla, jossa valvontaa kohdistettiin sinne, missä sen vaikutus elintarvikeketjun turvaamisessa arvioitiin olevan suurinta. Resurssien väheneminen muodostaa kuitenkin uhan valvonnan vaikutustavoitteiden saavuttamiselle, jos valvontaprosessien kehittämiseksi ja tarkastajien osaamisen kehittämiseksi ei jää riittävästi aikaa. On huomattava, että valvonnan näkyvyys on tärkeää sen onnistumiselle. Näkyvyyteen vaikuttavat riittävä tarkastusten määrä, valvonnassa havaittuihin rikkeisiin puuttuminen ja valvonnan toiminnasta viestiminen julkisuuteen. Sähköisen tiedonsiirron ja sähköisen asioinnin työkalujen kehittäminen nopeasti valvonnan käyttöön mahdollistaa työajan kohdentamisen entistä tehokkaammin sinne, missä vaikutukset ovat suurimmat.

Vaatimukset täyttävien toimijoiden osuuden käyttö indikaattorina on hieman ongelmallinen, mikä tulee ottaa huomioon tuloksia arvioitaessa. Kun valvontasuunnitelma laaditaan riskiperusteisesti, valvonta todennäköisesti kohdentuu jo ennalta ongelmallisiksi arvioituihin kohteisiin. Lisäksi omavalvonnan ansiosta pakkokeinoja ei käytetä niissä tilanteissa, joissa poikkeamat hoidetaan kuntoon ennen kuin ne kehittyvät pakkokeinovaiheeseen.

2.2 Valvontajärjestelmää koskevien strategisten tavoitteiden toteutuminen

Valvonnan keskeiseksi päämääräksi on asetettu valtakunnallisesti hyvin toimiva, yhtenäinen ja tehokas valvontaketju, jossa valvontaa kohdistetaan riskiperusteisesti.

Elintarvikeketjun tasolla valvonnan suunnittelun ja raportoinnin sekä valvonnan yhtenäistämisen koordinoinnista vastaa elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmä. Ryhmä kokoontui neljä kertaa. Toiminnassa keskityttiin vuosien 2010 ja 2011 puutteiden tunnistamiseen ja analysointiin sekä niiden jalostamiseen korjaaviksi toimenpiteiksi. Tämä työ otettiin huomioon Eviran strategian 2014 - 2020 valmistelussa sekä VASUn päivittämisessä. Valvontaketjun viranomaisten hyvä yhteistyö ja sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin sekä valvonnan suunnitelmallisuus ja toimiva koordinointi vahvistivat valvonnan toteuttamista. Valvonnan vahvuusiksi todettiin myös henkilöstön asiantuntemus. Ammattitaitoisuus edellyttää osaamisen jatkuvaa ylläpitämistä ja kehittämistä.

Yksi Eviran strategisista hankkeista on valvonnan laatuhanke, jota toteutettiin suunnitelman mukaisesti. Laatuhankeessa laadittiin mm. menettelytapa Eviran valvontasuunnitelmien yhtenäistämiseksi ja aloitettiin elintarviketurvallisuuden vaikuttavuuden ja tehokkuuden mittarien uudistustyö. Valvontasuunnitelmien ja niiden laadinnan perusteiden ja arvioinnin yhtenäistäminen ovat vielä kesken. Mittariryhmän tavoitteena on luoda toimivat työkalut valvonnan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden arvioinnille Evirassa sekä alueellisissa ja paikallisissa valvontayksiköissä.

Aikaisempaa suurempien kunnallisten valvontayksiköiden muodostaminen saatiin lähes loppuun. Tämä paransi valvontayksiköiden johtamista, mahdollisti tarkastajien erikoistumisen ja lisäsi yksiköiden toimintavarmuutta.

Elintarvikevalvonnan tiedonkeruun sähköistäminen eteni KUTI-projekteissa. KUTI1b-projekti (elintarvikealan alkutuotantopaikkojen ja niihin kohdistetun valvonnan vieminen keskitettyyn järjestelmään) aloitettiin vuonna 2012 valmistuneen alkutuotantoiselvityksen pohjalta. KUTI-järjestelmän käyttöönotto kunnissa toteutettiin niin, että vuoden 2013 tiedot kerätään pelkästään sähköisesti elintarvikehuoneistojen, tarkastusten ja muiden valvontatietojen paitsi näytteiden ja niiden analysoinnin osalta. Kunnallisten valvontayksiköiden henkilöstöä koulutettiin laajasti KUTIn käyttöönottoon. Koulutus parantaa kerättävän tiedon luotettavuutta, mikä luo pohjan tiedon analysoinnille. KUTI2b-projektia (näytteenotto ja niiden analysointi) ei voitu aloittaa suunnitelman mukaisesti käytettävissä olevien resurssien vähäisyyden vuoksi.

Eviran valvomien elintarvikehuoneistojen ja niihin tehdyn valvonnan tietojen vieminen keskitettyyn KUTI-järjestelmään toteutettiin KUTI3-projektissa, joka on osittain kesken. Samassa yhteydessä on määritelty raportteja, joiden avulla keskitetyn järjestelmän tietoja voidaan Evirassa tarkastella ja analysoida sekä jatkossa myös julkaista.

Elintarvikevalvonnan tietojen julkistamiseen tähtäävä Oiva-projekti käynnistettiin vuonna 2012 ja otettiin käyttöön kaikkien ravintola- ja vähittäismyyntipaikkojen osalta toukokuussa 2013. Evira valmisteli Oivaa varten yhtenäiset ohjeet tarkastusten toteuttamiseksi sekä koulutti viranomaisia laajasti. Järjestelmä lisää valvonnan avoimuutta ja parantaa valvonnan yhtenäisyyttä.

Eläinrekistereitä ja tietojärjestelmiä kehitettiin aktiivisesti. Näistä mainittakoon eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan tietojärjestelmä (ELVI), jonka määrittelyvaihe saatiin valmiiksi ja se arvioitiin ulkopuolisen tahon toimesta. Järjestelmän toteutus alkaa 2013.

Viranomaisverkko Eviranet otettiin käyttöön lokakuussa ja käyttäjiä on Eviran henkilöstön lisäksi yli 1 000. Eviranet aktivoi, nopeuttaa ja yhtenäistää viranomaisten välistä tiedonvaihtoa ja vuoropuhelua.

Evira osallistui valtionhallinnon yhteiseen SADe-hankeeseen (sähköisen asiain ja demokratian vauhdittamisohjelma) määrittelemällä elintarvikevalvonnan toimijoiden lupien ja ilmoitusten sähköistämistä prosessia.

Valvonnan yhtenäisyyttä parannettiin myös ohjeistamalla, kouluttamalla ja auditoimalla valvontaviranomaisia ja toiminnanharjoittajia sekä kehittämällä edelleen valvontajärjestelmien ja -prosessien toimivuutta. Evirassa laadittiin tai päivitettiin mm. 178 ohjetta tai lomaketta toimijoille ja valvontaviranomaisille.

Toiminnan rakenteiden luomiseen ja valvonnan yhtenäistämiseen tähtäviä toimenpiteitä on tehty paljon ja nämä ovat edellytys sille, että valvonnan riskiperusteisuutta voidaan kehittää jatkossa järjestelmällisesti. Valvonnan toimintaa ja vaikuttavuuden ja tehokkuuden arviointi on kuitenkin vielä haasteellista, sillä eri viranomaisten vaikuttavuutta ja tehokkuutta koskeva tieto on epäyhtenäistä.

Tärkeimmiksi kehittämiskohteiksi valvontajärjestelmässä nousivat valvonnan vaikuttavuuden ja sen resurssien varmistamisen lisäksi tietojärjestelmien ja sähköisen asiain kehittäminen yhteiskäyttöön koko viranomaisketjulle sekä tiedon kokoaminen, analysointi ja hyödyntäminen valvonnan suunnittelussa ja muussa toiminnassa.

Esimerkiksi Oiva-järjestelmän ja laajemminkin KUTI-järjestelmän tuottamien tietojen analysointiin on kohdennettava voimavaroja Evirassa, AVI:issa ja kunnallisissa valvontayksiköissä. Samalla tavalla auditointijärjestelmää, auditointien määrää ja auditoinneilta saatavan tiedon hyödyntämistä on edelleen kehitettävä. Osaamisen kehittämisessä on viranomaisketjun ohella etsittävä uusia keinoja elinkeinotoimijoiden tietämyksen parantamiseksi.

Elintarvikeketjun rikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi on tehostettu yhteistyötä kansallisten ja kansainvälisten viranomaisten ja tahojen kanssa.

3 VALVONNAN TULOKSET SEKÄ TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄDÖSTENMUKAISUUS

3.1. Valvonnan suunnitelmallisuuden toteutuminen viranomaisittain

Evira

Eviralla on valvonnan toimeenpanoa pääasiassa rehu- ja lannoitevalvonnassa, siementarkastuksessa, kasvinterveydessä, ensisaapumispaikkavalvonnassa, lihantarkastuksessa sekä rajavalvonnassa. Eviran itse suorittaman valvonnan tavoitteista on saavutettu valvontasektorista riippuen 90 – 100 %.

Aluehallintovirastot (AVI:t)

AVI:t suoriutuivat virastoille asetetuista tavoitteista pääosin hyvin lukuun ottamatta eläinsuojelua, sivutuotteita ja eläinten lääkitsemistä koskevan valvonnan toimeenpanoa, joissa määrällisistä tarkastustavoitteista jäätii selkeästi. Elintarviketurvallisuuden osalta AVI:t valvovat alkoholijuomamyymälöitä. Niiden tarkastustavoitteista toteutui 34 %. Kyseessä ovat kuitenkin verrattain vähäriskiset kohteet, joten resurssien kohdentaminen valvonnan sijaan kuntien ohjaukseen ja auditointeihin oli tarkoituksenmukaista.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset)

ELY-keskukset saavuttivat Eviran asettamat tavoitteet miltei 100 prosenttisesti (taulukko 3.1a). Tavoitetasolle pääsi 14 ELY-keskusta. Lapin ELY-keskus saavutti asetetuista tavoitteista vain reilun puolet. ELY-keskuskohtainen luku on kaikkien sektoreiden suunniteltujen ja toteutuneiden tarkastusten suhde. Näin ollen on mahdollista, että 100 %:n toteumasta huolimatta kaikkia tavoitteita ei ole saavutettu, jos joillain sektorilla tavoite on ylitetty.

Taulukko 3.1a. Valvontasuunnitelmien toteutusprosentti ELY-keskuksittain 2008 - 2012.

ELY-keskus	2008	2009	2010	2011	2012
	%	%	%	%	%
01 Uusimaa	35	88	99	91	98
02 Varsinais-Suomi	72	98	99	98	99
03 Satakunta	54	86	83	89	95
04 Häme	94	76	88	100	99
05 Pirkanmaa	88	97	99	95	100
06 Kaakkois-Suomi	79	95	91	97	100
07 Etelä-Savo	89	99	100	100	100
08 Pohjois-Savo	85	86	88	100	97
09 Pohjois-Karjala	68	90	100	99	90
10 Keski-Suomi	93	96	99	100	100
11 Etelä-Pohjanmaa	99	98	96	100	100
12 Pohjanmaa	92	87	89	100	100
13 Pohjois-Pohjanmaa	98	96	98	88	97
14 Kainuu	44	87	85	91	93
15 Lappi	93	91	83	58	54
Keskimäärin	79	88	93	88	98

ELY-keskusten valvonnan tehokkuutta arvioitiin laskemalla kaksi tunnuslukua, suoritteita/htv ja €/suorite (taulukko 3.1b). Yhdellä htv:lla saadaan noin 250 - 300 suoritetta ja suoritteen hinnaksi tulee noin 180 - 200 €. Vuosittaisessa vaihtelussa ei ole havaittavissa trendiä, joten se selittyy työajanseurantaan liittyvillä epätarkkuuksilla.

Taulukko 3.1b. ELY-keskuksissa suoritettun valvonnan tehokkuus 2008 - 2012.

Mittari	2008	2009	2010	2011	2012
Valvonnan tehokkuus (suoritteita/htv)	266	251	317	295	307
Valvonnan kustannustehokkuus (€/suorite)	193	220	180	196	198

Muut valvontaviranomaiset

Toimialan valvontaan osallistuvat tehtäväalueillaan Tulli, Valvira ja Puolustusvoimat. Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastus- ja näytteenottomäärät toteutuivat hyvin (taulukko 3.1c ja 3.1d).

Taulukko 3.1c. Tarkastussuunnitelman toteutuminen 2008 - 2012 elintarvikevalvonnan osalta.

Viranomainen	2008	2009	2010	2011	2012
	%	%	%	%	%
Valvira	62	92	92	74	87

Puolustusvoimat	82	77	86	77	70
-----------------	----	----	----	----	----

Taulukko 3.1d. Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelman toteutuminen 2008 - 2012.

Viranomainen	2008	2009	2010	2011	2012
	%	%	%	%	%
Tulli	100	84	90	86	84
Valvira	96	74	77	72	75
Puolustusvoimat	89	61	78	73	68

- tietoa ei ole saatavissa

Kunnat

Kunnallisten valvontayksiköiden valvontasuunnitelmiin sisältyvän tarkastussuunnitelman mukaisista tarkastusmääristä toteutui vuonna 2012 noin puolet, 55 % (2011 54 %) (taulukko 3.1e).

Taulukko 3.1e. Elintarvikevalvonnan tarkastus- ja näytteenottosuunnitelmien toteutuminen 2008 - 2012 kunnallisissa valvontayksiköissä.

Viranomainen	2008	2009	2010	2011	2012
	%	%	%	%	%
Tarkastussuunnitelman toteutuminen	56	54	56	54	55
Näytteenottosuunnitelman toteutuminen	83	75	83	84	85

Eläinlääkintähuoltolain mukaan kuntien tuli laatia suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnasta alueellaan ensimmäisen kerran vuodelle 2012. Suunnitelmien toteutuminen tuli AVI:jen arvioitavaksi vasta vuonna 2013 eikä arvioinnin tuloksia ollut käytettävissä VASU-raportointia tehtäessä. Kuntien valvontaa on käytettävissä olevien tietojen perusteella arvioitu koko elintarvikeketjun eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa koskevan kuvauksen yhteydessä.

3.2 Valvonnan tulokset, todetut puutteet ja niiden yleisyys

3.2.1 Elintarviketurvallisuus

Suomi teki viranomaisten väliseen EU:n RASFF -järjestelmään 105 uutta ilmoitusta. Ilmoituksista 81 koski elintarvikkeita ja 14 kontaktimateriaaleja. Suurimman osan Suomen ilmoituksista tekee Tulli. Kuluttajat löysivät myös aiheita, jotka johtivat takaisinvetoon Suomessa ja ilmoitusten tekoon hälytysjärjestelmässä. Suomen tekemien elintarvikeilmoitusten yleisimmät syyt olivat lisäaineet, koostumus, mikrobiologinen laatu ja mykotoksiinit. Ilmoituksia tehtiin eniten hedelmistä, kasviksista ja ravintolisistä. Tilastot ovat samansuuntaisia edellisten vuosien tilastojen kanssa.

Takaisinvetojen määrä väheni ensimmäistä kertaa neljään vuoteen. Yleisin syy takaisinvetoihin oli puutteellinen hygienia. Muita yleisiä syitä olivat puuttuvat allergeenimerkinnät, tahattomat allergeenit sekä puutteelliset pakkausmerkinnät.

Kunnallisessa elintarvikevalvonnassa yleisimmät syyt puutteisiin olivat hygieniassa, omavalvonnassa ja pakkausmerkinnöissä. Kaksi kolmasosaa kunnallisen elintarvikevalvonnan toimenpiteistä kohdistui ravintoloihin, tarjoilupaikkoihin ja suurtalouksiin. Valvonnan tuloksia ei pyynnöistä huolimatta saatu Kemijärven kaupungista eikä Ahvenanmaalta.

Kasvien kaupanormien valvonnassa havaittiin vain vähän puutteita. Alkuperämerkinnöissä myyntipaikoilla havaittiin eniten puutteita. Vierasainevalvonnassa todettiin raja-arvojen ylityksiä vähän.

Alkoholijuomien valmistajien ja tukkumyyjien tarkastuksissa yleisimmät tuoteturvallisuusvirheet johtuivat puutteellisista pakkausmerkinnöistä tai puutteellisista allergienimerkinnöistä.

Kunnallisen elintarvikevalvonnan maksullisuus

Kunnan elintarvikevalvonnasta perittiin elintarvikelain perusteella maksuja sekä elintarvikehuoneistojen hyväksymisestä että suunnitelmallisesta valvonnasta (taulukko 3.2.1).

Maksullisuuden ovat ottaneet käyttöön kaikki kunnalliset valvontayksiköt. Joka kolmannessa valvontayksikössä elintarvikevalvonnasta kerätyjä maksuja ei kohdennettu valvonnan kustannuksiin edes osittain.

Yhteensä elintarvikevalvonnasta kerättiin kunnissa maksuja noin 2,75 miljoonaa euroa (2011: 3,08 miljoonaa euroa). Kerättyjen maksujen määrä on vähentynyt edellisestä vuodesta 10 %. Määrän lasku selittyy yleisellä tarkastusmäärien laskulla. Tarkastusmäärät ovat vähentyneet edellisestä vuodesta noin 15 %. Valvonnan arvioidaan maksavan 25 - 30 miljoonaa euroa, joten maksuilla katetaan noin 10 % valvonnan kustannuksista. Kunnat subventoivat näin ollen valvonnan kustannuksia merkittävästi.

Taulukko 3.2.1. Kuntien elintarvikevalvonnan maksullisuuden kehitys 2008 - 2012.

	2008	2009	2010	2011	2012
Maksullisuus on otettu käyttöön (% kunnallisista valvontayksiköistä)	87	95	96	99	100
Kerätyt maksut eivät ole valvontayksikön käytössä (% niistä kunnallisista valvontayksiköistä, joissa maksullisuus on käytössä)	35	32	30	22	33
Kerättyjen maksujen suuruus (milj. €)	2,36	2,58	2,99	3,08	2,75

3.2.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaa suoritettiin pääsääntöisesti samalla tavoin kuin edellisenä vuonna. Valvonnalle asetettuja määrällisiä tavoitteita ei saavutettu kaikilla sektoreilla ja laiminlyöntien määrä ja niiden luonne vastasivat aiempien vuosien tuloksia. Myös positiivisia kehityssuuntia oli havaittavissa. Epäilyyn perustuvien tarkastusten tulokset olivat suunnitelmalliseen valvontaan verrattuna huonompia kaikilla sektoreilla, mikä on odotettua. Ahvenanmaan tuloksia ei ollut käytettävissä kaikkien sektoreiden osalta.

Eläinten terveys

Eläintautilainsäädäntöä noudatettiin pääsääntöisesti hyvin. Eläintautiepäilyjen ilmoittaminen tapahtui vaatimusten mukaisesti, mutta niiden määrä laski hieman edellisestä vuodesta (123 kpl, v. 2011: 133 kpl).

Suunnitelmallinen eläintautiseuranta täytti pääosin sekä EU-lainsäädännön vaatimukset että kansalliset erityistavoitteet. Laajimman eläintautien seurantaohjelman, TSE-ohjelman puitteissa, tutkittiin 38 718 nautaa (v. 2011: 56 187 nautaa), 1 387 lammasta ja 200 vuolta. Näytemäärän väheneminen edelliseen vuoteen verrattuna johtui nautojen tutkimusikärajan noususta 1.7.2011. Lintuinfluenssanseurantasuunnitelmasta toteutui 90 % ja raivotautirokotusten seurannasta 75 % EU-vaatimukseen nähden. Kalanviljelylaitosten tarkastuksista toteutui 30 – 90 % (254 laitosta tai lamikkoa) AVI:en toimialueesta riippuen (v. 2011: 66 % ja 252 laitosta). Lampaiden ter-

veysvalvontaohjelmien mukaisesta valvonnasta toteutui 59 % (scrapie) ja 66 % (maedi-visna).

Salmonellatartuntoja todettiin suunnilleen saman verran kuin edellisenä vuonna (18 tilalla, joista 12 oli uusia tartuntoja (v. 2011, 21 tilalla)). Kansallisen salmonellaohjelman mukainen tavoite (esiintyvyys alle 1 %) saavutettiin ja ohjelma toteutui tyydyttävästi, mutta raportoitu toteuma vaihteli 18 % ja yli 100 %:n välillä AVI:ittain.

Eläinten hyvinvointi

Suunnitelluista tuotantoeläinten otantatarkastuksista toteutui hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna (80 %, 493 kpl) (v. 2011: 83 % ja 545 kpl, v. 2010: 87 % ja 690 kpl), mikä johtui etenkin Länsi- ja Sisä-Suomen sekä Itä-Suomen AVI:jen vaikeuksista saada kaikki tarkastukset tehtyä. Valvontakohteista osa (75 %) valittiin riskiperusteisesti, osa satunnaisotannalla. Vaatimukset täyttävien tilojen osuus tarkastetuista nousi kuitenkin hieman ja oli 75 % (v. 2011: 72 %). Kiireellisiin toimenpiteisiin johtaneita laiminlyönnejä (ESL 44 §) todettiin yhdellä tilalla (v. 2011: 3 kpl, v. 2010: 2 kpl).

Eniten laiminlyönnejä todettiin turkistarhoilla (54 %), kuten edellisenäkin vuonna (53 %). Broilereilla, jotka olivat uusi valvontakohde, todettiin laiminlyönnejä 37 % tarkastuksista. Sen sijaan laiminlyöntien määrä väheni naudoilla, lampailla ja edelleen myös munivilla kanoilla. Puutteet koskivat tilavaatimusten noudattamista, karsinoiden ja häkkien rakenteita ja puhtaanapitoa, eläinten käsittelyä ja hoitoa, jaloittelumahdollisuuksia, virikemateriaalin saatavuutta sekä kirjanpitoa.

Eläinkuljetuksia tarkastettiin aiempaa hieman vähemmän (358 kpl) (v. 2011: 387 kpl, v. 2010: 348 kpl) ja Eviran asettamasta määrällisestä tavoitteesta jäätiin selvästi. Laiminlyönnejä niissä todettiin saman verran kuin edellisenä vuonna (17 %) (v. 2011: 16 %).

Epäilyyn perustuvat tarkastukset lisääntyivät huomattavasti ja tarkastuksia tehtiin yhteensä 5 106 kpl (v. 2011: 3638 kpl, v. 2010: 3 439 kpl). Niiden tulokset vastasivat aiempia vuosia ja olivat suunnitelmalliseen valvontaan perustuvia tuloksia selvästi huonompia (laiminlyönnejä 42 % tapauksista). Kiireellisiin toimenpiteisiin ryhdyttiin useammin kuin edellisenä vuonna, n.9 %:ssa tarkastuksista (463 kpl) (v. 2011: 6,5 % tarkastuksista (237 kpl)). Epäilytarkastusten kohteina ovat myös seura- ja harraste-eläimet.

Eläinten lääkintä

Eläinlääkäreiden tarkastuksille asetettua tavoitetta, 3 – 4 % praktisoivista eläinlääkäreistä, ei saavutettu, sillä eläinlääkäreistä tarkastettiin n. 1 %. Suunnitelmallisia tarkastuksia tehtiin viiden AVI:n alueella yhteensä 14 kpl (v. 2011: 19 kpl). Lisäksi tarkastettiin epäilyyn perustuen viisi eläinlääkäriä. Eläinlääkäreistä 80 %:lla (v. 2011: 74 %) todettiin jonkinasteisia epäkohtia tarkastuksissa. Puutteet olivat vastaavia kuin aiempina vuosina ja pääsääntöisesti lieviä ja liittyivät lääkkeiden varalle luovuttamisen ehtojen täyttymiseen, terveydenhuolto-ohjelmaan liittyvien asiakirjojen toimittamiseen, mikrobilääkkeiden käyttöön muille kuin kohde-eläinlajeille sekä huumausainekirjanpitoon. Korjaamistoimenpiteiden varmistaminen AVI:n toimesta oli parantunut merkittävästi.

Tuotantotilojen lääkkeiden käytön ja lääkekirjanpidon tarkastukset eivät toteutuneet tavoitteiden mukaisesti (3 - 4 % alueen tiloista) ja vain kahden AVIn alueella valvontaa tehtiin ylipäänsä otantaperusteisesti. Muissa AVI:issa tarkastuksia tehtiin vain epäilystä tai jos oli tieto lainsäädännön laiminlyönnistä (esim. antibioottijäämiä meijerintutkimuksissa). Miltei kaikki tarkastukset tehtiin nautatiloille. Tiloja tarkastettiin hieman enemmän kuin edellisenä vuonna (84 kpl) (v. 2011: 73 kpl), mutta vaihteluväli oli suuri AVI:ittain (2- 59 kpl). Tiloilla oli huomautettavaa 36 % tarkastuksista (v. 2011:

36 %). Puutteet olivat yleensä lieviä ja koskivat lääkekirjanpitoa, lääkkeiden virheellistä säilytystä ja puutteellista eläinten merkitsemistä lääkityksen yhteydessä

Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa ja vienti

Sisämarkkinakaupan valvontaa koskevat tavoitteet toteutuivat: toimijat rekisteröitiin, vientilähetykset tarkastettiin ja tuontitarkastuksia tehtiin riittävässä laajuudessa. Suurin osa kaupallisista toimijoista täytti sisämarkkinatuonnissa vaaditut ehdot. Valvonnan yhteydessä todetut ongelmat koskivat yleensä hevosten, niiden sperman tuontea sekä koirien ja kissojen tuontea. Puutteita esiintyi mm. tuontiehtojen noudattamisessa, toimijoiden omissa tuontitarkastuksissa sekä kaupallisen tuonnin yhteydessä vaadittavassa rekisteröinnissä ja ennakoilmoituksen teossa. Traces-järjestelmään tilastoitiin yhteensä 1 221 tuontierää, joista miltei puolet koostui naudan ja hevosen spermalähetyksistä. Tuontieristä valvottiin 191 erää. Kaikkia tuontieriä ei kirjata Traces-järjestelmään.

Toisesta jäsenmaasta Suomeen vaatimusten mukaisesti tuoduissa harrastekyyhkyyksissä todettiin heti maahantuonnin jälkeen newcastlentautia, joka levisi toiselle tilalle. Tilat saneerattiin. Lisäksi EU-maista tuli muutamia kymmeniä lemmikkinä tuotuja koiria ja kissoja, hevosia sekä joitakin muita eläimiä, jotka eivät täyttäneet tuontiehtoja.

Muista maista ei raportoitu rikkomuksista Suomesta lähetettyjen vientien yhteydessä. Yhteensä Suomesta vietiin 324 lähetystä (v. 2011: 431 kpl) muihin jäsenmaihiin.

Tukivalvonta

Täydentävien ehtojen valvontojen perusotanta saatiin toteutettua määräaikaan mennessä (eläinten rekisteröinti ja merkintä, eläinten hyvinvointi, eläinten lääkitys, salmonellavalvonta, TSE-valvonta sisämarkkinakaupassa, eläintautien ilmoittaminen).

Tukileikkauksia ehdotettiin n. 17 %:lle otannassa olleista tiloista, mikä oli hieman enemmän kuin edellisenä vuonna (v. 2011: 15 %). Otantatarkastuksissa laiminlyönneistä aiheutui tukileikkauksia seuraavasti: eläinten rekisteröinti ja merkitseminen 63 tilaa (v. 2011: 95 tilaa), eläinten hyvinvointi 50 tilaa (v. 2011: 55 tilaa), lääkityskirjanpito kuusi tilaa ja siipikarjan salmonellavalvonta 2 tilaa (v. 2011: 2 tilaa). Kiellettyjen aineiden käytössä tai sisämarkkinakaupan TSE-valvonnassa ei havaittu laiminlyönnejä. Laajennusvalvonnoissa 14.5. tallennustilanteen mukaan tukiseuraamuksia tuli eläinten hyvinvoinnin laiminlyöntien vuoksi 160 tilalle, eläinten rekisteröinnin ja merkitsemisen vuoksi 101 tilalle, maidontuotantotilojen hygieniavalvonnasta 26 tilalle, lääkityskirjanpidon valvonnasta viidelle tilalle ja salmonellavalvonnasta yhdelle tilalle.

Eläinten merkitseminen ja rekisteröinti

Eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonnan määrälliset tavoitteet saavutettiin ja valvontakäynti tehtiin 760 tilalle (tilanne 19.3., v. 2011: 889 tilalle). Vaatimukset täyttävien tilojen osuus eläinten merkitsemisen ja rekisteröinnin valvonnassa on edelleen melko matala (52,4 %, v. 2011: 45,7 %), mutta parani selkeästi edellisestä vuodesta erityisesti nautojen, lampaiden ja vuohien kohdalla. Vakaviksi luokiteltavia puutteita todettiin 16,2 %:lla tiloja (v. 2011: 14,8 %) tiloja. Luku on ollut hienoisessa nousussa viime vuosina (v. 2010: 12,7 %, v. 2009: 10,1 %) johtuen osin myös tiukentuneista valvontavaatimuksista. Puutteet liittyivät korvamerkkeihin, rekisteritietojen ja tilaluetteloiden ajantasaisuuteen sekä rekisteriin tehtäviin ilmoituksiin. Puutteet olivat samankaltaisia kuin aiempinakin vuosina.

Eläimistä saatavat sivutuotteet

Läänin-, kunnan- ja tarkastuseläinlääkäreiden vastuulla olevien laitosvalvontojen toteutuminen heikkeni edelleen, ollen keskimäärin vain 41 % (v. 2011: 43 %). Läänineläinlääkäreiden vastuulla olevista valvonnoista toteutui 39 % (v. 2011: 61 %, v. 2010: 100 %), kunnaneläinlääkäreiden vastuulla olevista 43 % (v. 2011: 35 %, v.

2010: 57 %) ja tarkastuseläinlääkäreiden valvonnoista 38 % (v. 2011: 74 %, luku ei täysin vertailukelpoinen v. 2012 luvun kanssa). Eviran vastuulla olevista, muista kuin tarkastuseläinlääkäreiden suorittamista, valvonnoista toteutui 100 % (v. 2011: 113 %).

Toteutuneiden tarkastusten osalta puutteet olivat useimmiten lieviä ja ne olivat vastaavia kuin aiempina vuosina ja liittyivät kirjanpitoon, kaupallisiin asiakirjoihin, oma-valvontaan, laitusrakenteisiin ja yleiseen hygieniaan. Edellisestä vuodesta poiketen vakavina, luokan 1 puutteina todettiin lopputuotteiden mikrobiologisten analyysien laiminlyönti neljässä kohteessa. Lannoitevalvonnassa luokan 1 puute todettiin kolmasti. Vakavimmat ongelmat lannoitevalvonnassa koskivat lämpötilaseurantaa, tuotteen hygienian laiminlyöntiä sekä raaka-aineita. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi tuli ilmi viisi teurastamoaa, jotka olivat käsitelleet sivutuotteita lainsäädännön vastaisesti esim. hautaamalla, kompostoimalla tai toimittamalla niitä lannoitekäyttöön. Toiminta saatiin oikaistua tarkastusten ja ohjauksen avulla.

Nautojen raatojenkeräily on jatkuvasti tehostunut vuodesta 2007 lähtien: v. 2012: 95 %, v. 2011: 94 %, v. 2007: 75 %). Lampaista ja vuohista toimitettiin keräilyalueelta hävitettäväksi 67 %. Sikoja ja siipikarjaa hävitettiin raatojenkeräilyn kautta suunnilleen saman verran kuin aiempina vuosina.

3.2.3 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Kasvintuotannon toimintakokonaisuuden eri sektoreilla valvontamäärät toteutuivat melko hyvin suunnitelman mukaisesti, eikä mitään todella merkittävää poikkeamaa syntynyt. Vuosittaisten valvontasuunnitelmien laadinnalla on kasvintuotannon sektoreilla jo vahva perinne, mikä edesauttaa realististen ja toteuttamiskelpoisten suunnitelmien laadintaa.

Tarkastusten ja valvontanäytteenottojen määrässä ei tapahtunut merkittäviä muutoksia edellisiin vuosiin verrattuna. Valvontasuunnitelmien hyvän toteutumisasteen takia valvonnan tulosten antamaa käsitystä toiminnan ja tuotteiden vaatimuksenmukaisuuden tilasta eri elinkeinoissa voidaan pitää varsin luotettavana.

Valvontasuunnitelmien laadinnassa oli entistä paremmin huomioitu toiminnan riskit ja kohdennettu valvonnan painopisteitä ja valvontamääriä näiden riskien mukaisesti. Jälkikäteen on hyödyllistä arvioida, miten hyvin riskiperusteinen tarkastusten kohdentaminen onnistui, eli kohdistuivatko tarkastukset oikeisiin kohteisiin vai jäikö jotain oleellista tarkastamatta. Tätä arviointia voi hyödyntää, kun vahvistetaan valvonnan monivuotista suunnittelua.

Valvontasuunnitelman toteutumisasteen käyttöön mittarina sisältyy ongelmia. Toteutumisaste ei paljasta, olisiko valvonta pitänyt vaikuttavuuden saavuttamiseksi tehdä enemmän tai vähemmän. Valvontasuunnitelma voi sinänsä toteutua täysimääräisesti, mutta onko se riittävää, jos vaikuttavuuden saavuttamiseksi tarkastusmäärien pitäisi olla suuremmat, jopa moninkertaiset. Valvontamääriä on eri sektoreilla vähennetty pienentyneiden resurssien takia, minkä takia tulisi selvittää, ovatko suunnitellut tarkastukset määrältään ja kohdentamiseltaan riittävän kattavia, jotta saadaan todellinen kuva jonkin sektorin vaatimustenmukaisuuden tilanteesta. Ts. kehittämiskohteena on selvittää eri sektoreilla, miten paljon tulee tehdä tarkastuksia, jotta valvonnan vaikuttavuus säilyy.

Laboratorioanalytiikassa erityisesti kasvinterveyden uusien tuhoajien saapumisuhka aiheuttaa ongelmia analytiikan kehittämisessä. Tämän takia kansainvälisten yhteistyöverkostojen luonti ja ylläpitäminen ovat tärkeitä. Käyttöön tulisi ottaa myös ns. pikatestejä. Ne lisäävät tarkastajien työtä ja osaamisvaatimuksia, mutta samalla voivat vähentää laboratoriotyötä ja nopeuttaa tarkastusprosessia.

Valvonnan saatujen tulosten perusteella voidaan muodostaa varsin luotettava käsitys tuotteiden ja toiminnan säädöstenmukaisuuden keskimääräisestä tilasta Suomessa. Kasvintuotannon sektoreilla löydettiin toiminnan ja tuotteiden tarkastuksissa ja markkinavalvonnassa normaali määrä tavanomaisia puutteita, jotka määrättiin korjattavaksi. Vähäinen osa puutteista luokiteltiin vakavuudeltaan sellaisiksi, että ne olisivat saattaneet vaarantaa ihmisten ja eläinten terveyden. Puutteiden korjaamisen takia niistä ei arvioida kuitenkaan syntyneen merkittävää uhkaa elintarvikkeiden turvallisuuden, elinkeinojen kilpailukyvyille, ihmisten ja eläinten terveydelle tai ympäristölle. Todettujen puutteiden ja niiden perusteella annettujen toimenpidemääräysten määrään vaikuttavat vuosittain valvonnan painotukset.

Kylvösiemenkaupassa tärkein poikkeama oli sertifioimattoman eli ns. harmaan siemenen myynti, jota mainostettiin lehdissä ja internetissä. Harmaata siemenperunaa markkinoitiin jonkin verran myös torimyyntissä. Valvontanäytteiden avulla löydettiin myyntissä olleita virallisia vihanneskasvien siemeneriä, jotka eivät täyttäneet itävyysvaatimuksia. Hukkakauran saastuttama pinta-ala oli yhteensä 16,5 %. Hukkakauran torjunnan vakavien laiminlyöntien syyksi todettiin mm. torjunnan työläisyys, viljelijän ammattitaidottomuus ja välinpitämättömyys.

Lannoitevalmisteissa yleisimmät kehotuksen johtaneet poikkeamat olivat puutteelliset tuoteselostemerkinnot, tuoteselosteessa ilmoitettujen tietojen poikkeamat mitatusta tuloksesta ja sallittujen raja-arvojen ylitykset. Valmistustoiminnassa havaitut puutteet liittyivät mm. tuotteiden hygienian laiminlyönteihin, omavalvontasuunnitelmien sisältöön ja omavalvonnan toteutukseen. Markkinointikieltopäätöstapaukset koskivat pääosin orgaanisia valmisteita ja yleisimmät puutteet liittyivät joko valmisteiden hygieeniseen laatuun, haitallisen metallin pitoisuuteen, rekisteröinti- ja ilmoitusmenettelyjen puutteisiin tai sivutuoteasetuksen käsittely- tai rekisteröintivaatimusten laiminlyöntiin.

Täydentävien ehtojen kasvinsuojeluaineiden käytön valvonnassa tarkastus suoritettiin 595 tilalla, joista kolmella havaittiin tukiseuraamuksiin johtaneita poikkeamia. Kasvinsuojeluaineiden kaupan valvonnassa havaittiin puutteita 23 % tarkastuksista (22, yht. 94 tarkastusta) ja käytön valvonnassa 35 % tarkastuksista (62/178). Molemmissa valvontatyypeissä yleisimpiä poikkeamien syitä olivat kasvinsuojeluainerekisteristä poistettujen aineiden löytyminen ja käsittely- ja varastointitilojen puutteellinen ilmanvaihto.

Rehualan alkutuotannon toimijoiden valvonnassa löydetty yleisin puute oli tuholaisen, jyrsijän tai linnun ulosteiden, jyrsijöiden karvojen, höyhenien, hukkakauran tai torajvien löytymistä rehuista. Muutamassa tapauksessa havaittiin myös, että tila ei ollut rekisteröitynyt rehualan toimijaksi. Tuotevalvonnassa havaittiin, että lääkerehuissa 25 %, vitamiinipitoisuuksissa 24 % ja melamiinipitoisuuden osalta 19 % otetuista näytteistä johti huomautukseen tai toimenpidemääräykseen. Rehujen viranomaisnäytteenoton tulosten mukaan yleisimmät puutteet olivat salmonellan, lääkejäämien tai hukkakauran löytyminen joko rehun raaka-aineesta (yleensä kasviperäinen) tai rehuvalmisteesta. Salmonellaa löytyi yhdeksästä kasviperäisestä rehuvälineestä ja yhdestä kalajauhoerästä. Erien yhteenlaskettu suuruus oli n. 21 miljoonaa kiloa rehuvälineitä.

Rehualan toimijoiden valvonnassa löydettiin toimenpidemääräykseen ja/tai kehitysehdotukseen johtaneita poikkeamia yhteensä 354, mikä on hieman vähemmän kuin edellisvuonna. Suurin osa puutteista liittyi tuotantotilojen kunnossa- ja puhtaanpitoon, laadunvarmistukseen, HACCP-järjestelmän puutteisiin ja pakkausmerkintöihin. Rehujen kuljetusautojen tarkastuksissa löydetty puutteet liittyivät puhdistuskirjanpitoon, ajokirjanpitoon, lastaustilojen siisteyteen, tarkastuskortin puuttumiseen ja pressujen siisteyteen ja kuntoon. Eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonnassa havaittiin neljä luokan 1 puutetta, 25 kpl luokan 2 puutetta ja 46 kpl luokan 3 puutetta. Kaikki luokan 1 puutteet liittyivät lopputuotteiden mikrobiologisten analyysien täydelliseen laimin-

lyöntiin. Kahdella näistä laiminlyönneistä oli jo ehtinyt olla suoria vaikutuksia tuoteturvallisuuteen. Luokan 2 ja 3 puutteet liittyivät omavalvontasuunnitelmiin, HACCP-järjestelmään, kirjanpitoon (mm. pesut, tuotanto, kalibroinnit, kylmätilojen lämpöseurannat), sivutuoteluokkien merkitsemiseen ja kaupallisiin asiakirjoihin.

Kasvinterveyden valvonnassa havaittiin yhteensä 80 vaarallisen kasvintuhoojan esiintymää, joista kaksi, avomaan puutarhatuotannon tarkastuksissa löydetty mansikan punamätä (jäljitysten perusteella 55 kpl) ja omenan lisäversoisuustauti (2 kpl), olivat uusia tuhojaesiintymiä Suomessa. Kasvihuonekoristekasviviljelmiltä löydettiin etelänjauhiaisia 16 viljelmältä ja yksittäisiltä viljelmiltä floridankärpäsiä, krysanteemin-suonimiinaajakärpäsiä, krysanteemin valkoruostetta, palsamin kuoliolaikkuvirusta ja tomaatin pronssilaikkuvirusta. Esiintymien kokonaismäärä oli näiden osalta normaali. Vihannestuotannossa vaarallisia kasvintuhoojia ei löydetty, mikä on merkittävä asia. Portugalista ja Espanjasta tuoduissa puupakkausmateriaalieristä löytyi eläviä sukku-lamatoja ja kahdesta erästä puuttui myös ISPM 15- merkintä. Mäntyankeroista ei pakkausmateriaaleista löytynyt. Taimitarhatuotteissa toimenpiteitä aiheutti myös kasvippassien puuttuminen. Venäjän tuontipuerissa havaittiin jonkin verran asiakirjapuutteita, kuten väärä puulaji tai terveystodistuksen ja muiden tuontiasiakirjojen tietojen täsmäämättömyys.

Metsäviljelyaineiston tuotannossa säädösten noudattaminen toteutui varsin hyvin, eikä toimijoiden rekisteröintitarkastuksissa löydetty yhtään puutteita. Määrältään vähäisiä puutteita havaittiin tuotantokirjanpidossa, taimetikettien tiedoissa ja taimien laadussa. Metsäviljelyaineistojen kasvippassivaatimusten tarkastuksissa ei ilmennyt puutteita.

Luomukasvintuotannossa havaittiin puutteita 15,4 % toimijoista, ja ne liittyivät viljelykierto- ja maanhoitovaatimusten laiminlyöntiin, tavanomaisen lisäysaineiston luvattomaan käyttöön ja lohko- ja luomukirjanpidon virheisiin. Luomukotieläintuotannossa (13,8 % toimijoista) tyypillisimpiä poikkeamia olivat kirjanpitovelvoitteiden, eläinten eläinsuoja/ulkoilutilavaatimusten ja eläinten ulkoilovelvoitteiden laiminlyönnit. Luomuelintarvikevalvonnan tulosten mukaan 43,3 %:ssa valvontakohteista havaittiin toimenpidepäätöksiin johtaneita poikkeamia, joista yleisimmät liittyivät tuotteiden merkintöihin, asiakirjeselvitysten varmentamiseen, luomukirjanpitoon, erien erillään pitoon ja tuotteiden koostumukseen.

3.2.4 Vertailulaboratoriotoiminta

Evira toimii kansallisena vertailulaboratoriona seuraavilla tutkimusaloilla:

- elintarvikkeiden ja rehujen mikrobiologisen ja kemiallisen turvallisuuden analytiikka;
- eläintautien diagnostiikka;
- kasvianalytiikka.

Vertailulaboratoriotoiminnan puitteissa Evira järjesti kansallisille laboratorioille vertailututkimuksen munuaisten antibioottijäämien määrittämisessä ja *Yersinia pseudotuberculosis* -analytiikassa sekä broileriteurastamojen laboratorioille kampakylobakteerin osoittamisessa umpisuolinäytteistä. Lisäksi v. 2011 aloitettu trikiinimäärityksen vertailututkimus suoritettiin loppuun. Muilta osin Evira seurasi kansallisten laboratorioiden menestymistä ulkopuolisten vertailukoejärjestäjien järjestämissä vertailututkimuksissa. Eläinnäytteiden salmonella-määritysten osalta tulokset saadaan suoraan järjestäjältä. Elintarvikkeiden ja rehujen mikrobiologisten ja kemiallisten määritysten tulokset saadaan kansallisilta laboratorioilta kyselytutkimuksella. Vuoden 2012 tulosten kysely toteutetaan v. 2013.

Evira osallistuu valitsemiensa vertailukoejärjestäjien sekä EU-referenssilaboratorion edellyttämiin vertailututkimuksiin vuosisuunnitelmiensa mukaisesti kaikilla akkredi-

toiduilla menetelmillään. Menestyminen on ollut hyvää eikä tulosten oikeellisuutta vaarantavia tuloksia ole saatu.

Tullilaboratorio on kansallinen vertailulaboratorio ei eläinperäisissä tuotteissa:

- Pestisidijäämät;
- GMO;
- Mykotoksiinit;
- Raskasmetallit;
- Elintarvikekontaktimateria.

3.3 Puutteiden analyysi

3.3.1 Elintarvikeeturvallisuus

Suurin yksittäinen syy puutteisiin oli kunnallisen elintarvikevalvontaviranomaisen mukaan elintarvikealan toimijan tietämättömyys. Tätä on pidettävä huolestuttavana, koska ensisijainen vastuu tuotteiden turvallisuudesta on toimijalla. Seuraavaksi tärkeimmiksi syiksi mainittiin ammattitaidon puute ja säädösten noudattamisen kalleus.

Vierasainepitoisuuksien ylitykset johtuivat esimerkiksi tuotteen valmistusmenetelmistä tai ympäristön pitoisuuksista. Kasvisten kaupanormien valvonnassa havaitut puutteet alkuperämerkintöjen puutteellisuudesta johtuvat osittain puutteissa tuotteiden jäljitettävyydessä.

3.3.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Vakavia laiminlyöntejä todettiin eri sektoreiden suunnitelmallisissa tarkastuksissa vain harvoin. Ilmoituksiin perustuvissa tarkastuksissa tilanne oli selvästi huonompi. Vakavimmat ongelmat todettiin yleensä nk. moniongelmaisilla tiloilla, joihin liittyy usein sosiaalisia ja mielenterveydellisiä ongelmia. Ammattimaisessa eläintenpidossa syynä on harvoin tietämättömyys, sen sijaan taloudelliset kustannukset, välinpitämättömyys ja osin ammattitaidon puute vaikuttavat laiminlyöntien määrään. Myöskään rehualan pienillä toimijoilla ei välttämättä ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja sivutuotelainsäädännön edellyttämien HACCP-järjestelmien ja laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi.

Vakavimman vaaran maan eläintautitilanteelle aiheuttavat laittomasti maahantuodut eläimet, joiden alkuperästä ja terveydentilasta ei ole luotettavaa tietoa. Suurin osa näistä oli seura- ja harraste-eläimiä, lähinnä hevosia ja koiria. Näiden yhteydessä esiintyy jopa ammattimaista eläinten salakuljetusta. Laiminlyönnit sivutuotelainsäädännön toimeenpanossa voivat muodostaa riskin ympäristön ja eläinten terveydelle sekä heikentää tuotteiden jäljitettävyyttä.

Laiminlyöntien syyt ovat siten monitahoisia ja johtuvat usein myös yksityiskohtaisesta lainsäädännöstä ja sen noudattamisen tarkasta valvonnasta. Myös riskinarvioinnin oikea kohdentaminen esim. eläinsuojeluvalvonnassa ja eläinten rekisteröinnin ja merkitsemisen valvonnassa on tehostanut laiminlyöntien toteutusta. Tehokkaiden ja oikeasuhteisten seuraamusten puute eläintauti- ja sivutuotelainsäädännön heikkouksista johtuen vähentää myös valvonnan vaikuttavuutta ja voi osaltaan kannustaa säännöstenvastaiseen toimintaan.

Puutteet tai viiveet valvonnan toimeenpanossa johtuivat pitkälti resurssien niukkuudesta suhteessa tehtävien määrään, osin myös epäselvyyksistä viranomaisten tehtävissä (esim. sivutuotevalvonta).

3.3.3 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Kasvintuotannon sektoreilla havaitut puutteet johtuivat pääosin toiminnanharjoittajien ja viljelijöiden tietämättömyydestä tai ymmärtämättömyydestä säädösten vaatimuk-

sesta. Voidaan kysyä, onko ymmärtämättömyys osittain seurausta liian monimutkaisista säädöksistä? Osa poikkeamista oli selvästi seurausta myös tahallisuudesta ja välinpitämättömyydestä.

Markkinavalvonnassa havaitut puutteet olivat yleensä tiedostonpito- ja/tai toiminnanharjoittajan rekisteröitymisvelvoitteen laiminlyöntiä. Markkinavalvonnan näytteenoton tulosten perusteella tuotantopanosten laatua voidaan yleisesti pitää varsin korkeana ja tuotteista annettujen tietojen pitävän hyvin paikkansa.

Toimijoiden tiedostonpitovelvoitteiden laiminlyöntiä esiintyi lähes kaikilla toimintakokonaisuuden sektoreilla. Yleensä syynä oli tiedon puute eikä niinkään tahallinen välinpitämättömyys.

Toimijoiden tuotantotilojen tarkastuksissa eniten poikkeamia havaittiin mm. vaakojen vakauksissa ja muiden laitteiden kalibroinneissa.

Puutteiden analysointi on tärkeää valvonnan vaikuttavuuden kehittämiseksi. Puutteiden syiden tunteminen auttaa viranomaisia kohdentamaan työtänsä esim. jälkikäteen tehtävästä valvonnasta ennaltaehkäisevään toimintaan kuten tiedottamiseen ja koulutuksiin. Suurin osa kasvintuotannon sektoreiden havaituista poikkeamista näyttäisi tulosten perusteella johtuvan toimijoiden tietämättömyydestä, joten viestinnällä ja koulutuksella voisi säädösten tuntemusta parantaa ja siten ennaltaehkäistä syntyviä mahdollisia.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

Auditointijärjestelmän toimeenpanossa käytettiin Elintarvikeketjun valvonnan auditointijärjestelmän monivuotista suunnitelmaa vuosille 2011 - 2015.

Auditointijärjestelmän ja viranomaisten ristiinauditointien kehittämisessä keskityttiin viranomaisten auditointitoimivaltakysymyksen käsittelyyn MMM:n johdolla sekä auditoijan riippumattomuuden/ esteellisyyden tarkasteluun. Lisäksi tarkasteltiin auditoijan oikeutta saada tieto salassa pidettävistä asiakirjoista.

Evira järjesti yhden kaksipäiväisen auditointikoulutuksen, johon Eviran henkilökunnan oli mahdollista osallistua. Lisäksi järjestettiin erillisiä lyhyempiä auditointiaiheisia tilaisuuksia viranomaisten välisillä neuvottelupäivillä. Toimivaltaiset viranomaiset osallistuivat myös komission järjestämille BTSF-auditointikursseille.

FVO teki Suomeen neljä auditointia, jotka koskivat mikrobikriteeriasetuksen toimeenpanoa, rajavalvontaa, valmiussuunnitelmia sekä valvontajärjestelyitä kokonaisuudessaan (ns. yleisauditointi). Vuoden 2012 lopussa FVO-auditoinnilla annettuja suosituksia, jotka vaativat korjaavia toimenpiteitä, oli 29 kpl. Valvontajärjestelyitä koskeiset suositukset liittyivät paikallisvalvonnan resurssien varmistamiseen, pakkokeinojen käytön tehostamiseen, auditointijärjestelmään ja auditoinneilla havaittujen puutteiden korjaamiseen.

Eviran valvontaosaston auditointiohjelma

Eviran valvonnan auditoinnin yhteistyöryhmä koordinoi Eviran valvontaosaston sisäisten auditointien suunnittelua, yhteensovittamista ja ohjausta. Eviran vastuulla olevaa valvontaa ja valvonnan ohjausta auditointiin sisäisinä auditointeina vuosisuunnitelman mukaisesti noudattaen pääosin monivuotista auditointisuunnitelmaa. Auditointien perusteella suunniteltiin ja toteutettiin kehittämistoimenpiteitä. Evira auditoi myös ELY-keskusten ja valtuutettujen tarkastajien toimintaa. Vuosisuunnitelman toteuma oli 37/56 auditointia, mikä oli 66 % suunnitellusta (taulukko 4).

Taulukko 4. Eviran auditointisuunnitelman toteuma 2008 - 2012, %.

	2008	2009	2010	2011	2012
Suoritettujen auditointien määrä, kpl				38	37
Suunnitelman toteuma, %	71	96	71	67	66

Eviran auditointien tärkeimmät tulokset käsiteltiin osaston yksiköiden johdon katselmuksissa. Havaitut poikkeamat ja kehityskohteet käsitellään korjaavat toimenpiteet - ohjeistuksen mukaisesti. Lisäksi järjestettiin valvontasuunnitelman raporttikatselmuksia toimintakokonaisuuksittain; auditointitulokset raportoitiin sektoreittain. Näillä toimenpiteillä on rakennettu jatkuvan parantamisen toimintamallia.

Muiden toimivaltaisten viranomaisten auditointiohjelmat

Keskusvirastojen (Evira, Valvira, Tukes) välisessä ympäristöterveydenhuollon yhteistyöryhmässä (YMPPI) suunniteltiin kunnallisen elintarvikevalvonnan auditointien sekä terveydensuojelun arviointi- ja tarkastuskäyntien yhdenmukaistamista. Myös muut toimivaltaiset viranomaiset jatkoivat auditointiohjelmiensa kehittämistä, esimerkiksi ELY-keskusten sisäiset auditoinnit on käynnistetty.

4.1. Elintarviketurvallisuus

AVI:t tekivät tulossopimusten mukaisesti Eviran ohjauksessa kunnallisen elintarvikevalvonnan auditointeja (VAMU) Eviran laatimassa auditointiohjeessa olevia kriteereitä noudattaen. Näistä auditoinneista laaditut raportit julkaistiin pääosin AVI:en internet-sivuilla. Auditointikokemuksia käsiteltiin Eviran ja AVI:en välisillä neuvottelupäivillä.

AVI:t auditoivat 18 kunnallisen valvontayksikön elintarvikevalvontaa ja 21 ilmoitettavan elintarvikehuoneiston sekä 28 laitoksen että kahden alkutuotantopaikan valvontaa (taulukko 4.1). Evira laati yhteenvedon auditoinneista (Dnro 3071/0006/2013).

Taulukko 4.1. AVI:jen suorittamien kuntien vaatimuksenmukaisuuden auditointien ja kohdeauditointien määrä 2008 - 2012.

	2008	2009	2010	2011	2012
Kunnallisten valvontayksiköiden lkm	180	132	122	88	84
VAMU-auditointien lkm	23	14	18	14	17
Auditoitu % valvontayksiköistä	13	11	15	16	20
Kohdeauditointien lkm	73	57	25	40	21

Lihantarkastuksen tehtiin kaksi auditointia ja tämän lisäksi USA:n vientilaitosauditointeja vientivaatimuksia vastaan. Toisella auditoinnilla tarkastettiin Post-mortem lihan tarkastusta, eläinlääkärin raportointia sekä omavalvonnan valvontaa tietyin osin yhdeksässä teurastamossa. Auditoinnissa havaittiin pieniä poikkeamia, jotka on huomioitu korjaavina toimenpiteinä. Toisessa auditoinnissa auditoitiin muutaman pien-teurastamon tarkastuseläinlääkärin raportointia.

Vierasvalvontaohjelmaa auditoitiin yhdeksässä teurastamossa. Vierasainevalvontaohjelma on toteutettu muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta suunnitelmien mukaisesti.

Rajatarkastusasemille tehtiin yksi auditointi ja FVO teki Suomen rajatarkastusasemille tarkastuksen. Auditoinneissa havaittiin vain lieviä puutteita. Komission suorittaman täydentävien ehtojen tarkastuksen perusteella Suomelta edellytetään elintarvikehygieniavalvonnan aloittamista kasvintuotantotiloilla.

4.2. Eläinten terveys ja hyvinvointi

EU:n Elintarvike- ja eläinlääkintätoimisto (FVO) tarkasti Suomen eläintautivalmiussuunnitelmat ja niihin liittyvät järjestelyt. Tarkastuksen tuloksena tunnustettiin, että

panostamme paljon eläintautien ennaltaehkäisyyn ja osaaminen on korkealla tasolla. Kehittämiskohteina tulee päivittää komissiolle toimitettavat valmiussuunnitelmat, huolehtia hätärokotuksia ja tartuntatilojen eläinten lopettamista koskevien toimintaohjeiden laatimisesta sekä varmistaa, että keskeisten virustautien toteutamisessa käytettävät menetelmät on akkreditoitu.

Komissio suoritti myös täydentävien ehtojen tarkastuksen Suomessa ja huomiota kiinnitettiin mm. rekisteriin tehtävien tapahtumien ilmoitusaikojen valvontaan ja lampaiden ja vuohien valvontaotantojen kriteereihin.

Lisäksi Evira auditoi Itä-Suomen AVI:n toimeenpaneman eläinsuojeluvalvonnan ja kaksi tarkastuseläinlääkäreiden valvonnassa olevaa keräyskeskusta sivutuotevalvonnan osalta.

4.3 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Eviran omaan toimintaan ja valvontaketjun muiden viranomaisten sekä valtuutettujen tarkastajien toimintaan kohdistui suunnitelman mukaisesti ulkoisia ja sisäisiä auditointeja ja tarkastuksia, joista osa oli kansainvälisiä (FVO, ISTA, CPVO). Saatu asiakaspalaute käsiteltiin Eviran eri organisaatioitasoilla kuten johtoryhmissä ja tarkastusprosessien johdonkatselmuksissa.

Valvontaketjuun kohdistuneiden sisäisten auditointien tuloksena syntyi mm. työolosuhteiden parantamiseen, kouluttautumiseen, ohjeistukseen ja havaintojen kirjaimiseen liittyviä konkreettisia kehitysehdotuksia, jotka otettiin huomioon valvontajärjestelmän ja tarkastustapahtuman parantamisessa. Auditoinnit toimivat myös indikaattorina sille, miten hyvin esimerkiksi tarkastajien koulutus ja ohjeistus olivat onnistuneet.

Auditointien laatu vaihteli, minkä syyksi arvioitiin mm. vähäinen kokemus ja harjaantumisen puute. Jatkossa tulee harkita, voiko laadullista vaihtelua vähentää keskittämällä ketjun auditointeja vain joillekin henkilöille, jolloin auditointien määrä/henkilö kasvaisi ja osaaminen kehittyisi. Auditointien tulosten raportoinneissa havaittiin myös ongelmia, sillä Evira ei saanut esim. muilta viranomaisilta kaikkia auditointien tuloksia eikä tehtyjen auditointien määrää. Eviran pitäisi valvonnan ohjaajana saada tietoonsa mahdollisimman kattavasti auditointien tulokset, koska niiden avulla saadaan kuvaa siitä, mikä valvonnassa toimii ja mikä ei. Tätä tietoa voidaan hyödyntää valvontajärjestelmän kehittämisessä.

Evira sai omaan ja ohjaamiensa tarkastajien toimintaan liittyvää palautetta myös suoraan asiakkailta. Myönteistä palautetta annettiin mm. tarkastajien ammattitaidosta. Suurin syy kielteiseen palautteeseen oli uuden Elmo-tietojärjestelmän käyttöönoton aiheuttama palveluiden hidastuminen eri valvontasektoreilla. Elmo aiheutti virheitä myös asiakkailta perittävien maksujen laskutuksessa.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen

Hyvän hallinnon periaatteisiin kuuluu, että viranomaiset tiedottavat palveluistaan ja antavat neuvontaa lainsäädännön ja valvonnan vaatimuksiin liittyvissä kysymyksissä. Koulutuksen ja viestinnän keinoin pyrittiin vähentämään tiedon puutteesta johtuvia laiminlyöntejä koko elintarviketuotantoketjussa. Erilaisten hankkeiden puitteissa laadittiin myös oppaita liittyen mm. uuden lopetusasetuksen soveltamiseen.

Evira päivitti säännöllisesti Evira.fi-internetsivustoa, jonne on koottu kattavasti kunkin sektorin ajantasaiset säädökset ja jossa ilmoitettiin näkyvästi valvonnan ajankohtaisia asioita. Toimijoille lähetettiin myös kirjeitse tiedotteita ja ohjeita. Evira julkaisi internet-

sivuillaan ajankohtaisia uutisteemoja ja kirjoitti useita sektorikohtaisia lehdistötiedotteita valvonnan tuloksista.

Viestintää käytettiin hyväksi myös tilanteissa, joissa haluttiin saada kansalaiset tarkkailemaan ympäristöä. Eviran asiantuntijat kirjoittivat valvontaan liittyvistä asioista useita artikkeleita alan ammattilehtiin, jotka tavoittavat suuren osan alan toimijoista. Evira osallistui myös ammatillisille suunnattuihin näyttelyihin kuten OKRA- ja Lepaa 2012-näyttelyyn.

Toimijoihin kohdistuvat ennalta ilmoitetut auditoinnin kaltaiset käynnit olivat tärkeä ja tehokas työkalu toimijoiden säädösten vaatimusten tuntemuksen varmistamisessa. Eri sektoreilla järjestettiin asiakas- ja sidosryhmäneuvottelupäiviä, joilla käsiteltiin ajankohtaisia säädösmuutos- ja muita aiheita.

Evirassa laadittiin ja päivitettiin yhteensä 178 ohjetta ja lomaketta sekä viranomaisten että toimijoiden käyttöön (taulukko 5.1a). Puutteiden ennaltaehkäisemiseksi toimijoille annettiin myös koulutusta (taulukko 5.1b).

Taulukko 5.1a. Eviran antama ohjeistus vuonna 2010 - 2012.

Toimintakokonaisuus	Ohjeet toimijoille, kpl		Ohjeet viranomaisille, kpl		Yhteensä 2012	Yhteensä 2011	Yhteensä 2010
	uudet	päivitettyt	uudet	päivitettyt			
Yhteiset	-	-	-	4	4	4	9
Elintarvikeeturvallisuus	1	2	3	2	8	10	68
Eläinten terveys ja hyvinvointi	37	19	4	22	82	155	82
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	5	18	27	34	84	42	64
Yhteensä	43	39	34	62	178	211	223

Taulukko 5.1b. Toimijoille annetut koulutukset ja luennot 2011 - 2012.

Viranomainen	Tilaisuuksien lukumäärä 2011	Tilaisuuksien lukumäärä 2012
Evira	75	86
Valvira	3	-
Tukes	-	-
Tulli	2	2
Puolustusvoimat	76	74
AVI	64	45
ELY-keskus	150	92
Kunnat	47	55
Yhteensä	417	354

Monivuotisen eläinten hyvinvoinnin toimenpideohjelman avulla kohdennetaan viestintää vuosittain eri eläinlajeille ja ohjelmaa tehdään yhdessä sidosryhmien kanssa, jotta kehitysohjelmaan saadaan mukaan myös elinkeinon näkemykset. Eläin- ja pitopaikkarekisterien kehittäminen on parantanut rekisteröitymistä ja ilmoitustentekoa. Sisämarkkinakaupan yhteydessä havaituista puutteista huomautettiin toimijoille kirjallisesti ja harraste-eläinten laittomien tuontien estämiseksi käynnistettiin projekteja, jotka ovat saaneet paljon näkyvyyttä.

Laittomasti maahantuotujen hevosten jäljittämiseksi käynnistettiin kampanja jo vuonna 2011 hevosalanjärjestö Hippoksen kanssa ja yhteistyötä jatkettiin vuonna 2012. Myös laittomasti maahantuotujen koirien valvontaa tehostettiin eri tavoin, mm. tiedotuskampanjan avulla. Alue- ja paikallisviranomaisia ohjattiin toimenpiteissä.

5.2 Käytetyt pakkokeinot ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Pakkokeinojen käytön tehostamiseen ja toimenpiteiden loppuun saattamisen varmistamiseen on panostettu runsaasti vuosina 2010 - 2012. Viranomaisia on koulutettu ja viranomaisten käyttöön kolme malliasiakirjaa, joiden tarkoituksena on helpottaa pakkokeinojen käyttöä elintarvikevalvonnassa. Kehotusten ja paikkokeinojen määrät on kuvattu taulukoissa 5.2a ja 5.2b.

Taulukko 5.2a. Toimijoille annetut kehotukset 2008 - 2012.

	2008	2009	2010	2011	2012
Elintarviketurvallisuus	17 654	15 952	16 007	16 724	13 793
Eläinten terveys- ja hyvinvointi	-	-	-	-	-
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	864	943	748	1 576*)	1 193
Yhteensä	18 518	16 895	16 755	18 300*)	14 986

- Lainsäädäntö ei mahdollista kehotusten antamista.

*) Kasvu selittyy pääasiassa tiedonkeruun parantumisella.

Taulukko 5.2b. Hallinnollisten pakkokeinojen käyttö vuonna 2012 ja vertailu vuosiin 2008 - 2012.

	Hallinnolliset pakkokeinot	Rikosoikeudelliset seuraamukset	Yhteensä 2012	Yhteensä 2011	Yhteensä 2010	Yhteensä 2009	Yhteensä 2008
Elintarviketurvallisuus	549	10	559	578	696	748	738
Eläinten terveys- ja hyvinvointi	2 482	*)	2 482	1 876	2 249	1 972	2 054
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys	666	-	666	528	794	684	815
Yhteensä	3 697	10	3 707	2 982	3 672	3 514	3 607

*) Tiedot saadaan myöhemmin. Vuonna 2011 rikosoikeudellisia seuraamuksia käytettiin 23 kertaa.

5.2.1 Elintarviketurvallisuus

Elintarviketurvallisuuden kannalta on huolestuttavaa, että toimijoiden tietämättömyyttä pidettiin yleisimpänä syynä todettuihin säännöstenvastaisuuksiin. Elintarvikelainsäädännön keskeinen lähtökohta on, että toimija hallitsee omavalvonnan avulla toimintaansa liittyvät riskit. Elintarvikelaissa todetaan, että toimijan on tunnettava elintarvikkeeseen ja sen käsittelyyn liittyvät terveysvaarat.

Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Viranomaisen on myös tarpeen mukaan kerrottava elintarvikealan toimijalle, mitkä säännökset ja määräykset koskevat häntä ja miten hänen tulisi ottaa ne toiminnassaan huomioon. Tietojen antaminen ei kuitenkaan saa ulottua säännösten ja määräysten sisällön selvittämistä pidemmälle, koska sen yli menevä neuvonta ei kuulu viranomaisen neuvontavelvollisuuden piiriin ja voi vaarantaa luottamuksen virkamiehen objektiivisuuteen ja puolueettomuuteen.

Elintarvikealan toimijoiden em. kappaleessa määritelty neuvonta ja ohjaus ensisijaisesti kunnan vastuulla. 45 % kunnista (ei muutosta vuodesta 2011) ilmoitti kuitenkin, että niillä ei ollut riittäviä resursseja toimijoiden ohjaamiseen ja neuvontaan.

Osa kunnista järjesti aktiivisesti koulutustilaisuuksia toimijoille esimerkiksi säädös- ja laitojen muutosista ja laitojen toimijoita varten sektorikohtaisia ohjeita kunnan elintarvikevalvonnan internetsivuille.

Kuntien valvontaviranomaiset ovat esittäneet toiveen valtakunnallisista ohjeista erityisesti mikroelintarvikeyrityksille. Aineiston tekeminen jokaisessa valvontayksikössä erikseen on moninkertaista verrattuna valtakunnalliseen ohjeistukseen. Toisaalta ohjeiden tulisi olla mahdollisimman selkeitä, helposti ymmärrettäviä ja mahdollisimman lyhyitä.

Kun Tullilaitos havaitsee määrästenvastaisuuden tuotteessa, tavaranhaltija velvoitetaan pysäyttämään jakelu ja kaupanpito. Saman tuotteen seuraavista eristä otetaan seurantanäytteitä, jolloin tuote-erät asetetaan käyttöönottokieltoon näytteiden tutkimisen ajaksi. Määrästenvastaiset tuotteet hävitetään tai palautetaan tietyillä ehdoilla lähtömaahan.

5.2.2 Eläinten terveys ja hyvinvointi

Vakavien laiminlyöntien seuraukset johtivat useimmiten maataloustukien leikkauksiin ja/tai poliisitutkintaan. Suurin osa lievemmistä laiminlyönneistä johti korjaaviin toimenpiteisiin jo tarkastuksen aikana tai korjauskehotukseen ja myöhempään uusintatarkastukseen, jos puutteen korjaaminen oli mahdollista. Tarkastusten yhteydessä toimijoille annettiin neuvoja ja ohjeita.

Laittomasti maahantuodut eläimet joko palautettiin tai sitten eristettiin, tutkittiin ja voitiin toimenpiteiden jälkeen hyväksyä maahantuotaviksi. Vain muutama lopetettiin. Osasta tehtiin tutkintapyyntö poliisille. Muilta osin ongelmat olivat teknisluonteisia ja voitiin korjata ohjauksella.

Eläinsuojeluvalvonnassa todettujen puutteiden korjaamiseksi toimijoille annettiin neuvoja, määräyksiä ja päätöksiä, joita tehostettiin tarvittaessa uhkasakolla tai uhalla, että toimenpide teetetään toimijan kustannuksella. Kiiretoimenpiteisiin ryhdyttiin yhdellä otannassa mukana olleella tuotantoeläintilalla sekä epäilyyn perustuvien tarkastuksen yhteydessä 463 tilalla. Viranomaiset ryhtyivät toimenpiteisiin aiempaa useammin laiminlyöntejä havaitessaan.

Eläinten lääkitsemisen valvontaan liittyen yhdestä tilasta tehtiin tutkintapyyntö epäilyn lääkkeiden laittoman maahantuonnin vuoksi.

Eläintautilain nojalla annettiin lisäksi määräyksiä tutkia eläimiä sekä rajoitettiin eläinliikennettä tutkimusten ajaksi (57 kpl). Myös eläinten rekisteröintiin ja merkitsemiseen liittyvissä laiminlyönneissä tiloille annettiin eläimiä koskevia siirtorajoituksia.

5.2.3 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Pakkokeinoina puutteiden korjaamiseksi annettiin kirjallisia huomautuksia, määrättiin tuote-erille markkinointikieltoja ja hävittämismääräyksiä sekä puututtiin toiminnanharjoittajan oikeuksiin harjoittaa elinkeinoa. Näytön saaminen selkeissäkin rikkomustapauksissa osoittautui joskus hankalaksi ja työlääksi. Pakkokeinojen valikoimaa tulisi täydentää rahallisilla sanktioilla kuten sakoilla, koska niiden on havaittu paremmin vaikuttavan toimijoiden asenteisiin korjata havaitut puutteet.

Siemenkaupassa annettiin 9 kirjallista huomautusta ja 25 markkinointikieltoa. Nämä liittyivät pääosin sertifioimattoman siemen markkinointiin.

Lannoitteiden tuotevalvonnassa annettiin yhteensä 296 huomautusta ja 16 markkinointikieltoa, joista 15 kohdistui orgaanisiin lannoitevalmisteisiin. Huomautukset liittyivät yleensä virheellisiin tuotemerkintöihin. Laitostarkastuksissa annettiin neljä 1. luokan huomautusta, 27 kpl 2.luokan huomautusta ja 35 kpl 3. luokan huomautusta. Luokan 1 huomautus koskee tilanteita, joissa poikkeamasta saattaa aiheutua vaaraa eläinten, ihmisten tai ympäristön turvallisuudelle. Hävittämis- ja maastavientimääräyksiä ei annettu.

Täydentävien ehtojen kasvinsuojeluaineiden käytön valvonnassa tukia leikattiin kolmelta maatilalta. Kasvinsuojeluaineiden kaupan ja käytön valvonnassa toiminnanharjoittajia kehoitettiin kiinnittämään huomiota vanhentuneisiin ja rekisteristä poistuneisiin valmisteisiin ja heille annettiin ohjeet vaarallisen jätteen hävittämisestä. Puutteellinen ilmanvaihto vaadittiin korjattavaksi ja varastojen siisteyden parantamiseksi annettiin huomautuksia.

Rehujen tuotevalvonnassa annettiin yhteensä 36 kieltoa tai määräystä. Suurin osa toimenpidemääräyksistä johtui salmonellan löytymisestä kasviperäisistä rehuaineista. Rehualan toimijoiden valvonnassa annettiin yhteensä 354 toimenpidekehotusta ja kehitysehdotusta, joista yhtäkään ei luokiteltu vakavaksi. Todetuista puutteista suurin osa liittyi puhtaana- ja kunnossapitoon, tuholaiistorjuntaan tai laadunvarmistukseen. Vaara-analyysin ja kriittisten hallintapisteiden järjestelmissä (HACCP) oli puutteita etenkin pienillä toimijoilla.

Kasvinterveyslain perusteella määrättiin yhteensä 31 markkinointikieltoa. Tärkeimmät syyt olivat vaarallisten kasvintuhoojien löytyminen ja kasvinterveystodistusten (kasvipassi, ZP-kasvipassi) puuttuminen. Taimiaineistolain perusteella määrättiin yhteensä 15 markkinointikieltoa, joiden yleisimmät syyt olivat kuunlijän Hosta X-virus ja ZP-kasvipassin puuttuminen tulipolteen isäntäkasvilta. Maahantuontikieltopäätös tehtiin 14 Venäjältä ja yhdelle EU:n ulkopuolelta tuodulle erällä. Maahantuontikieltojen yleisimmät syyt olivat virheelliset tiedot kasvinterveystodistuksissa, todistusten puuttuminen tai niiden vanhentuminen. Puisen pakkausmateriaalin valvonnoissa annettiin yhteensä 49 kpl maahantuonti- ja markkinointikieltoa (11 % tarkastetuista). Kiellot johtuivat joko elävien sukkulamatoölöydysten tai puuttuvien ISPM 15-merkintöjen takia.

Metsänviljelyaineiston valvonnassa annettiin 14 kirjallista huomautusta ja yksi määräaikainen markkinointikielto. Lisäksi kiellettiin yhden siemenerän markkinointi, koska toimija ei ollut rekisteröitynyt.

Luonnonmukaisessa tuotannossa yhtään toimijaa ei erotettu valvontajärjestelmästä rikkomusten vuoksi. Kasvintuotannossa n. 80 % rikkomuksista annettiin kirjallisia huomautuksia ja n. 20 % määrättiin markkinointikieltoja. Markkinointikieltoja saaneiden toimijoiden osuus väheni merkittävästi edellisvuoteen verrattuna, mikä johtui erityisesti rinnakkaisviljelystä annettujenseuraamisten vähenemisestä. Suurin yksittäinen syy markkinointikielloille oli tavanomaisen lisäysaineiston luvaton käyttö. Kotieläintuotannossa markkinointikieltoja määrättiin yhdeksän, mikä on kolmasosa kahteen edelliseen vuoteen verrattuna. Luomuelintarviketoimijoille määrättiin kymmenen markkinointikieltoa.

Kaikilla sektoreilla kohdennettiin uusintatarkastuksia niihin toimijoihin, joilla oli havaittu laiminlyöntejä aiemmissa valvonnoissa. Näillä tarkastuksilla todettiin korjaavien toimenpiteiden toteutuminen.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät ennaltaehkäisevät ja korjaavat toimenpiteet

Henkilökunnan riittävyys ja osaaminen

Henkilökunnan määrä oli aikaisempien vuosien tasolla. Kunnallisten valvontayksiköiden resursseissa on edelleen vajausta, mikä käy ilmi kaikissa AVI:jen tekemissä auditoinneissa. Valtaosa valvontaa tekevistä henkilöistä toimi virkasuhteessa valtion- tai kunnallishallinnon organisaatioissa. Vakituksella henkilöstöllä on käytännössä aina viran edellyttämä peruskoulutus. Täydennyskoulutusmäärät on kuvattu taulukossa 5.3a.

Taulukko 5.3a. Viranomaisten ammattitaidon ylläpitäminen (koulutuspäiviä/hlö) 2008 - 2012.

Viranomainen	2008	2009	2010	2011	2012
Evira*)	8,0	7,0	5,4	5,4	3,0
Valvira	-	-	-	4,3	2,5
Tukes	-	-	-	-	-
Tulli					
- Elintarvikevalvonta	-	-	-	4,3	2,5
- Elintarvike tutkimus	-	-	-	5,0	4,1
Puolustusvoimat	-	-	-	6,1	-
AVI					
- Elintarviketurvallisuus	4,7	4,1	3,6	5,1	8,0
- Eläinten terveys- ja hyvinvointi	4,9	6,3	7,8	7,9	8,7
ELY-keskus	-	-	-	1,0	1,0
Kunnat	-	-	-	-	-

*) Koulutuspäiviä/hvtv

- Tietoa ei ole saatu/kerätty

EU:n komission järjestämä koulutus

EU:n komissio järjestää koulutusta jäsenmaiden viranomaisille Better Training for safer food (BTSF) ohjelman kautta. Suomalaisten osanottajien määrät on kuvattu taulukossa 5.3.b. Koulutukseen osallistujat antoivat koulutuksesta erittäin hyvää palautetta.

Taulukko 5.3b. Suomalaisten osallistuminen BTSF-koulutukseen 2011 - 2012.

Kurssi	Osallistujien määrä 2011, kpl	Osallistujien määrä 2012, kpl
Animal by products	4	
Animal Health	9	8
Animal Welfare		1
Audit	7	4
Border Inspection Posts	2	2
Feed Law	3	4
Food Additives and Control of Their Proper Use and Marketing		8
HACCP	19	9
Hygiene & controls	11	7
Microbiological Criteria and Control of Zoonoses	5	2
Quality Schemes		8
Feed and Food of non-animal origin	8	5
Control on Residues of Veterinary Medicinal Products		6
Principles and Methods of Food Risk Assessment		6
Plant Health	11	
Traces	1	5
TSE	3	3
Yhteensä	83	78

Eviran antama koulutus viranomaisille

Eviran antamaa koulutusta toteutettiin alkuperäistä koulutussuunnitelmaa enemmän. Koulutusmäärät on kuvattu liitteessä 3. Koulutustapahtumia järjestettiin 96, kun vuotta aiemmin tapahtumia oli 78. Osallistujia oli yhteensä 2916 henkilöä. Tässä on lisäystä n 1100 henkilöä, josta merkittävin lisäys on elintarviketurvallisuuden osalla. Lukuun on ensimmäistä kertaa lisätty myös Eviran sisäinen substanssikoulutus, tämä on selittää noin puolet henkilömäärän lisäyksestä.

Elintarviketurvallisuuden koulutuspäiviä oli yhteensä 37. Kasvintuotannon edellytysten valvonnassa koulutustapahtumia oli 21. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnassa koulutusmäärät olivat edellisvuotta suurempia: 35 koulutustapahtumaa, joista merkittävin lisäys olivat pitkät, 8- ja 6 päivän täydennys- ja pätevoittämiskoulutukset.

Eviran koulutuksia on pyritty eriyttämään: Mahdollisimman monia koulutustapahtumia on järjestetty videovälitteisesti, jotta osallistuminen alueilta olisi helppoa. Toisaalta saadun palautteen myötä koulutuksissa on lisätty harjoitus- ja ryhmätöitä, joiden onnistumisen edellytys on läsnäolo. Muutoksista saatu palaute on ollut pääosin positiivista.

Koulutustapahtumia on myös taltioitu videoesityksinä syksyllä 2011 avautuneeseen Eviranetiin. Myös koulutusten materiaalit on jaettu Eviranetissa kaikille viranomaisille, mikä on suuri parannus aiempaan, jolloin materiaalin saivat automaattisesti vain koulutuksiin osallistuneet henkilöt.

AVI:en antama koulutus kunnallisille viranhaltijoille

AVI:en koulutus kunnallisille viranhaltioille säilyi kokonaisuutena edellisvuosien tasolla, mutta alueelliset erot koulutuspäivien määrässä ja niiden vaihtelussa ovat edelleen suuria (taulukko 5.3c) Koulutuksia on kohdistettu mm. OIVAan ja tietojärjestelmiin.

Taulukko 5.3c. AVI:jen kunnallisille valvontayksiköille antamien elintarvikevalvonnan, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin koulutuspäivien lukumäärä 2008 - 2012.

	2008	2009	2010	2011	2012
Elintarvikevalvonta	54	36	43	45	45
Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonta	57	20	30	20	11

Kuntien viranomaisten osallistuminen koulutuksiin on edelleen parantunut, vain yhdestä valvontayksiköstä ei koulutuksiin osallistuttu lainkaan. Videoyhteydet myös kunnissa ovat mahdollistaneet osallistumisia myös lyhyisiin, puolen päivän koulutuksiin huolimatta yhä tiukentuvista resursseista.

5.3.1 Elintarviketurvallisuus

Elintarvikelain muutoksen toimeenpanoa jatkettiin. AVI:t ohjasivat ja neuvoivat kunnan valvontaviranomaisia ja kuntien valvontaviranomaiset olivat tyytyväisiä AVI:ilta saamaansa ohjaukseen. Yhteistoiminta-alueiden muodostuminen ei ole vähentänyt AVI:en ohjaus- ja neuvontatarvetta.

Keskeisenä aihealueena olivat elintarvikelakiin liittyvät muutokset sekä myös muihin elintarvikesäädöksiin ja hankkeisiin liittyvät ajankohtaiset asiat (kuten lisäaineet). Perinteisten koulutustilaisuuksien ohella keskustelutilaisuudet tietyistä aihealueista on koettu hyväksi käytännöksi. Tällöin voidaan käytännön läheisesti keskustella valvonnassa esiintyneistä ongelmista ja löytää yhteisiä malleja/vastauksia tulkintoihin. Evirasta saatiin asiantuntijoita luennoimaan tai keskustelemaan eri koulutusaiheista. Aluehallintoviranomaiset totesivat myös, että on hyödyllistä järjestää kokouksia terveysvalvonnan johtajille. Näissä työkokouksissa voidaan käsitellä mm. valvonnan suunnittelua, toteuttamista ja raportointia.

AVI:jen viranhaltijat osallistuivat aktiivisesti etenkin Eviran järjestämiin koulutuksiin. Koulutuksiin osallistuneiden virkamiesten määrä kolminkertaistui vuoteen 2011 nähden ja koulutuspäivien määrä puolitoistakertaistui. Taloudellisen tilanteen vuoksi koulutuksiin osallistuttiin etenkin videoyhteyksin. Koulutusten puitteissa tehtiin paljon yh-

teistyötä kuntien, AVI:jen ja Eviran kanssa. Evira järjesti omia koulutuksia jonkin verran myös AVI:issa. Tämä on nähtävä hyvänä toimintamallina ja tasapuolistaa valvoji- en osallistumista koulutuksiin.

AVI:en edustajia osallistui joillekin valvontakohteiden tarkastuksille muun muassa erilaisissa hankkeissa vuonna 2012. Tällöin voitiin käytännössä paremmin perehtyä valvontahankkeeseen ja tarkastella hankkeeseen liittyvän ohjeistuksen ja lomakkeiden toimivuutta. Lisäksi voitiin selkeämmin tarkastella valvontahankkeen toteuttamista ja valvonnassa esille tulleita asioita. Tarkastuksiin osallistumisesta oli hyötyä myös hankkeen yhteenvedon laadinnassa.

5.3.2. Eläinten terveys ja hyvinvointi

Valvovien viranomaisten kouluttamista ja ohjeistamista jatkettiin kaikilla sektoreilla valvonnan vaikuttavuuden lisäämiseksi. Vuoden kuluessa järjestettiin virkaeläinlääkärikurssi sekä kurssi muista EU/ETA-maista valmistuneille eläinlääkäreille muun säännöllisen koulutuksen lisäksi. Koulutuksessa painotetaan, että tarkastuksissa havaituista laiminlyönneistä annetaan aina asianmukaiset päätökset määräaikoineen ja että vaadittavien toimenpiteiden toteuttaminen varmistetaan.

Valvontojen tehokkuutta parannettiin niiden riskiperusteisuutta kehittämällä. Valvontaja on myös mahdollisuuksien mukaan yhdistetty toisiin valvontoihin tehokkuuden lisäämiseksi. Lainsäädäntöä uudistamalla pyrittiin selkeyttämään viranomaisvastuita eri sektoreilla ja parantamaan valvonnan edellytyksiä. Vuonna 2012 otettiin käyttöön viranomaisverkko Eviranet, joka tehostaa viranomaisten välistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa.

Vuonna 2011 FVO:n tekemän sivutuotteita koskevan tarkastusmatkan havaintojen pohjalta aloitettiin kansallisen sivutuotevalvontaa koskevan toimenpideohjelman laatiminen, jonka avulla selvitetään tarkemmin sivutuotevalvonnan heikkoudet ja vahvuudet ja tehdään ehdotukset valvonnan kehittämiseksi. Ohjelma valmistuu keväällä 2013. Uusi ohje riskiperusteisen sivutuotevalvonnan toteuttamiseksi otettiin käyttöön keväällä 2012 ja keräyskeskusten valvonta siirtyi Eviran rehu- ja lannoitevalvontayksiköltä tarkastuseläinlääkäreille ja jatkossa yksikkö vain ohjaa valvontaa.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatietojärjestelmän (ELVI) uudistamiseksi tehtiin määrittelyjä vuoden aikana. Tavoitteena on luoda koko viranomaisketjun kattava järjestelmä valvonnan käyttöön. Myös yleisen eläinrekisterin ja pitopaikkarekisterin kehitystyötä jatkettiin.

5.3.3 Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Evira osallistui aktiivisesti mm. EU:n järjestämiin koulutuksiin. Evira puolestaan järjesti eri sektoreilla valvontaan osallistuville kokeneille tarkastajille koulutusta, jossa käytiin läpi mahdolliset ajankohtaiset muutokset säädöksissä. Myös uusia tarkastajia koulutettiin. Tarkastusprosesseja kehitettiin tarkastajilta saatujen kehittämissuositusten pohjalta.

Valvonnan käytössä olevien pakkokeinojen voidaan arvioida yleisesti olevan kohtalaisen riittävät ja niitä myös käytetään tarvittaessa. Eräillä sektoreilla kuten rehuissa valvonnan kannalta EU:n sisämarkkinoilta tuleva tavara on helpompaa valvoa kuin EU:n ulkopuolelta tuleva tavara. Kasvinterveydessä asia on lähes toisin päin, eli tuontitavarana saapuvaa materiaalia on helpompi valvoa kuin sisämarkkinakaupassa tulevaa tavaraa.

Pakkokeinovalikoimaa olisi hyvä täydentää esim. pikasakko-tyyppisillä rahallisilla seuraamuksilla, koska taloudelliset sanktiot tuntuvat toimivan tehokkaammin kuin esim. huomautukset, varoitukset tai markkinointikiellot. Näytön kerääminen rikkomusten osoittamiseksi osoittautui joissakin tapauksissa hankalaksi.

6 RESURSSIT

6.1 Valvonnan resurssit

Henkilökunnan määrä oli aikaisempien vuosien tasolla. Elintarviketurvallisuuden valvontaan käytettiin vuonna 2012 577 htv. Tästä Evirassa käytettiin 218 htv, AVI:issa 15 htv, kunnissa 271 htv, tullissa 58 htv ja muissa viranomaisissa 15 htv. Resurssien vähyyttä pidettiin kunnallisessa elintarvikevalvonnassa suurimpana syynä siihen, etteivät kunnallisten valvontayksiköiden valvontasuunnitelmat täysmääräisesti toteutuneet.

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan elintarvikeketjussa käytettiin yhteensä 187 htv. Näistä 71 htv käytettiin Evirassa, 77 htv kunnallisissa valvontayksiköissä, 31 htv AVI:issa ja seitsemän htv ELY-keskuksissa. Kunnallisiin eläinlääkintähuoltopalveluihin käytettiin koko maassa lisäksi 359 htv.

VASU-raportoinnin perusteella voi arvioida, että AVI:jen resurssit eivät ole riittävät suhteessa tehtävien määrään kaikissa AVI:issa. Tämä näkyi paitsi tavoitteiden jäädessä saavuttamatta, myös ongelmina mm. valvontatietojen toimittamisessa Eviaraan, mikä puolestaan vaikeuttaa valvontatulosten analysointia ja johtopäätösten tekoa koko maan osalta. Joissakin virastoissa tähän ovat syynä väärin mitoitettut resurssit suhteessa valvontakohteiden määrään ja joissakin ongelmat rekrytoinnissa. Vaikka valtiovarainministeriön johdolla toimeenpantava resurssien tasaaminen voi tuoda tähän ratkaisua joidenkin virastojen kohdalla, kokonaisresurssit ovat kuitenkin vähenevässä.

Virkaeläinlääkäreitä on saatu lisää paikallistasolle kuntien perustaessa uusia valvontaeläinlääkäreiden virkoja vuonna 2009 voimaan tulleen uuden eläinlääkintähuoltolain tavoitteiden mukaisesti. Vuoden 2013 alkuun mennessä uusia virkoja oli perustettu n. 58 kpl.

Kasvintuotannon valvontaan käytettiin yhteensä 235 htv. Resurssit jakautuivat eri viranomaisien kesken seuraavasti: Evira 107 htv, ELY-keskukset 47 htv, kunnat 7 htv, Tulli 16 htv, Tukes 22 htv (mukaan lukien kasvinsuojeluaineiden hyväksyntä) ja Valvira 0,5 htv (luomuvalvonta). Lisäksi valtuutetut tarkastajat suorittivat tarkastus- ja valvontatehtäviä yhteensä 36 htv.

Kasvintuotannon toimintakokonaisuuden sektoreilla valvontaan käytetyt resurssit vastasivat kutakuinkin ennalta suunniteltua määrää eikä merkittäviä yksittäisiä ja yllättäviä muutoksia tapahtunut. Sektoreiden sisällä eri valvontatyyppien painotukset jonkin verran muuttuivat johtuen mm. kasvintuhoojaesiintymien aiheuttamasta tarkastussuunnitelmien muutostarpeesta. ELY-keskusten tarkastajien suorittama tarkastuspanos väheni pienentyneiden resurssien takia. Tämä aiheutti sen, että joillakin sektoreilla kuten esim. siemenkaupan markkinavalvonnassa ELY:jen suorittama työpanos jäi suunniteltua vähäisemmäksi, koska resurssia tarvittiin jonkin toisen sektorin kiireellisiin töihin. Niillä sektoreilla kuten luomuvalvonta ja eläinten merkintä ja tunnistus, joissa tukien maksatus edellyttää valvontojen täysimääräistä suorittamista, valvonnat toteutuvat täysimääräisesti. Sen sijaan muilla valvontasektoreilla, joissa tätä lakisääteistä velvoitetta ei ole, on taipumusta siihen, että osa valvonnoista jää suorittamatta.

Valvontatoiminnan kehittäminen ja erityisesti ELMO-tietojärjestelmän käyttöönotto vaati paljon ja ennakoitua enemmän työpanosta. Ohjelman keskeneräisyys aiheutti myös näytemäärien vähentämistarpeen ja hidasti tarkastustoimintaa.

Resurssien vähenemiseen liittyy vakava kysymys valvonnan vaikuttavuudesta ja mahdollisuudesta ylläpitää vaikuttavuuden tasoa ja parantaa sitä. Valvonnan riskipe-

rusteisuuden lisäämisellä voidaan jossain määrin kompensoida valvontaresurssiasian vähenemistä, mutta vain tiettyyn rajaan saakka. Riskiperusteisuutta vahvistettaessa on lisäksi varmistettava keinot kokonaiskuvan säilyttämiseen elintarviketurvallisuudesta.

Resurssien vähenemiseen on pyritty vastaamaan huolehtimalla toiminnan vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta rahoituksen perustelemiseksi, vahvistamalla valvonnan riskiperusteisuutta, lisäämällä prosessien tehokkuutta ja yhtenäisyyttä, edistämällä yhteistoiminta-alueiden muodostamista ja erikoistumista, kehittämällä tietojärjestelmiä ja sähköistä asiointia sekä korostamalla toimijavastuuta ja kannustamalla elinkeinoa aktiivisuuteen, mm. hyvän käytännön ohjeiden ja laatu- ja vastuullisuusjärjestelmien laatimiseen.

6.2 Hyväksytyt laboratoriot

Toimintasektorin valvontaan liittyvää laboratoriotoimintaa voidaan suorittaa joko Eviran vertailulaboratoriossa tai muussa MMM:n nimeämässä vertailulaboratoriossa tai Eviran hyväksymässä laboratoriossa. Osa toimintasektorin toimijoiden omavalvonnasta on myös suoritettava vertailulaboratoriossa tai hyväksytyssä laboratoriossa.

Evira on hyväksynyt laboratorioita vuoden 2012 loppuun mennessä elintarvikelain, eläintautilain, lannoitevalmistelain, terveydensuojelulain ja rehulain nojalla. Siemenkauppalain (728/2000) ja kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain (702/2003) nojalla ei toistaiseksi ole hyväksytyt yhtään laboratoriota.

Loppuvuonna 2012 Eviran hyväksymiä laboratorioita oli yhteensä 77 kpl. Suurella osalla laboratorioista oli hyväksyntä kahden tai useamman eri säädöksen nojalla. Hyväksytyjen laboratorioiden lukumäärät on esitetty taulukossa 6.2a.

Taulukko 6.2a. Eri säädösten nojalla hyväksytyt laboratoriot 2008 - 2012 (kpl).

Hyväksyntä	2008	2009	2010	2011	2012
Elintarvikelaki (23/2006)	86	88	61	60	58
Salmonellavalvontaohjelma ²	38	38	38	38	32
Terveydensuojelulaki (763/1994)	47	49	45	45	47
Lannoitevalmistelaki (539/2006) (viranomaisanalytiikkaa tekemään)		1	1	1	4
Sivutuoteasetus ³ (omavalvontatutkimuksia tekemään)	13	10	10	10	10
Rehulaki (86/2008)	7	9	9	9	9
Laboratorioita yhteensä	101	102	76	75	77

Evira järjesti vuonna 2012 yhteistyössä Valviran ja FINASin kanssa hyväksytyille laboratoriolle jokavuotiset koulutuspäivät. Koulutus oli kaksipäiväinen ja osallistujia oli kumpanakin päivänä noin 80. Koulutuspäivillä käsiteltiin mm. analyysimenetelmiin, laboratorion laatuun sekä lainsäädäntöön liittyviä ajankohtaisia asioita. Koulutuspäivien lisäksi laboratorioille tiedotetaan ajankohtaisista asioista Eviran vertailulaboratorion kokoamassa infokirjeessä, joka jaetaan laboratorioihin sähköpostitse kolme kertaa vuodessa.

Elintarvikelain nojalla hyväksytyt laboratoriot

Valvontaviranomaisen elintarvikelain mukaista valvontaa varten ottamat tai otattamat näytteet tulee tutkia Eviran viranomaisnäytteitä tutkimaan hyväksytyssä laboratorios-

³ Direktiivi 99/2003/EY tiettyjen zoonoosien ja niiden aiheuttajien seurannasta ja siihen liittyvä asetus (2160/2003) (ns. zoonoosidirektiivi)

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009 muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden ja niistä johdettujen tuotteiden terveyssäännöistä sekä asetuksen (EY) 1774/2002 kumoamisesta

sa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa. Elintarvikemääräyksissä tutkittavaksi edellytetyt omavalvontaan kuuluvat näytteet tulee tutkia hyväksytyssä omavalvontalaboratoriossa, viranomaisnäytteitä tutkimaan hyväksytyssä laboratoriossa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa.

Trikiinitutkimukset tulee tehdä viranomaisnäytteitä tutkimaan hyväksytyssä laboratoriossa tai kansallisessa vertailulaboratoriossa. Vuoden 2013 loppuun saakka myös Eviran hyväksymät akkreditoimattomat teurastamon yhteydessä toimivat laboratoriot voivat tehdä trikiinitutkimuksia, jos ne osoittavat asetuksen EY 1162/2009 mukaisesti jatkavansa akkreditointiin tähtääviä toimenpiteitä.

Taulukossa 6.2 b. on esitetty elintarvikelain nojalla hyväksytyjen laboratorioiden lukumäärät.

Taulukko 6.2b. Elintarvikelain nojalla hyväksytyt laboratoriot 2008 - 2012 (kpl).

Hyväksyntä elintarvikelain nojalla	2008	2009	2010	2011	2012
Viranomaisnäytteitä tutkimaan hyväksytyt laboratoriot	45	47	47	46	52
Hyväksytyt omavalvontalaboratoriot	23	22	6	6	6
Hyväksytyt trikiinitutkimuksia suorittavat laboratoriot yhteensä	8	8	18	18	17
Akkreditoimattomia trikiinilaboratorioita	0	0	8	6	6

Salmonellavalvontaohjelmaan hyväksytyt laboratoriot

Salmonellavalvontaohjelman mukaiset tuotantoympäristö- ja tuotantoeläinnäytteet tulee tutkia Eviran eläntätilain nojalla hyväksymässä laboratoriossa ja ohjelmaan kuuluvat teurastamo- ja leikkaamonäytteet Eviran elintarvikelain nojalla hyväksymässä laboratoriossa. Salmonellavalvontaohjelman tutkimuksia tekeviä laboratorioita oli vuoden 2012 lopussa 32 kpl.

Terveysuojelulain nojalla hyväksytyt laboratoriot

Terveysuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten edellyttämät viranomaisille tarkoitetut allasvesi-, asumisterveys-, talousvesi- ja uimavesitutkimukset tulee tehdä Eviran hyväksymässä laboratoriossa. Yhteensä terveysuojelulain nojalla oli vuoden 2012 lopulla hyväksytty 47 laboratoriota.

Rehulain nojalla hyväksytyt laboratoriot

Rehujen viranomaisnäytteitä tutkivat laboratoriot tulee kansallisen rehulain nojalla olla Eviran hyväksymiä. Eviran rehulain nojalla hyväksymiä viranomaistutkimuksia tekeviä laboratorioita oli vuonna 2012 yhteensä 9 kpl. Näissä laboratorioissa tehdään kasvi-peräisten rehujen salmonella-analyysejä Suomeen tuotavista eristä otetuista valvontänäytteistä.

Lannoitevalmistelain nojalla hyväksytyt laboratoriot

Lannoitevalmisteiden viranomaisnäytteitä sekä sivutuoteasetuksessa (EY 1069/2009) edellytettyyn laitosten omavalvontaan liittyviä näytteitä tutkivien laboratorioiden tulee olla Eviran hyväksymiä. Lannoitevalmistelain nojalla viranomaistutkimuksiin hyväksytyjä laboratorioita oli vuoden 2012 lopulla yhteensä 4 ja omavalvontalaboratorioita 10.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN VALVONTAAN

Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmän käsittelyssä nousi esiin keskeisimpinä valvonnan kehittämiskohteina koko valvontaketjussa:

- 1) valvonnan vaikuttavuuden varmistaminen, arviointi ja osoittaminen;
- 2) valvonnan riskiperusteisuuden vahvistaminen ja yhtenäinen toteutus;

- 3) tietojärjestelmien ja sähköisen asiointin kehittäminen sekä tiedonkeruu, tiedon analysointi ja hyödyntäminen;
- 4) elintarvikeketjun toimijoiden osaamisen kehittäminen, erityisesti toimijoiden tietämyksen lisääminen;
- 5) resurssien varmistaminen.

Nämä kehittämiskohteet sekä niitä koskevat toimenpiteet, hankkeet, vastuutahot ja aikataulut kirjataan syksyllä 2013 päivitettävään VASUun.

Valvonnan vaikuttavuuden varmistaminen, arviointi ja osoittaminen

Valvontaa koskevien ohjausasiakirjojen suhde toisiinsa selkeytetään vuoden 2013 kuluessa. Lisäksi kuntien valvontasuunnitelmien ja niiden toteutumisen arviointiohjeistusta kehitetään. Valtiovarainministeriön johdolla kehitetään aluehallintoviranomaisten tulosohejausta.

Valvonnan auditointi tulee saada toimivaksi valvonnan arvioinnin ja ohjaamisen työkaluksi. Raportointia tulee kehittää valvontajärjestelmän kehittämisen edellyttämää todellista raportointitarvetta vastaavaksi. Strategisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutumista ja valvonnan vaikuttavuutta kuvaavia mittareita eri sektoreilla kehitetään 2013 osana Eviran strategiatyötä.

Valvonnan tulosten raportoinnissa ongelma on se, että kirjallisissa raporteissa eivät aina näy kaikki merkitykselliset havainnot. Heikot signaalit tärkeistä havainnoista tulevat tietoon esim. kahdenvälisissä keskusteluissa. Tämän takia tuleekin miettiä, miten raportointia kehitetään siten, että merkitykselliset havainnot, jotka voivat määrällään olla pieniä mutta vaikuttavuudeltaan suuria, saadaan tietoon ja suunnittelun tueksi.

Viranomaiset ovat pitäneet tiedonkeruuta työllistävänä ja turhautumista on aiheuttanut se, etteivät he tiedä, mihin kerättyä tietoa käytetään, eivätkä he ole saaneet palautetta toiminnastaan riittävästi. Tätä varten viestintää ja palautteen antamista tulisi kehittää Evirassa. Lisäksi koko valvontaketjun toimintaa voisi parantaa ottamalla muut viranomaiset nykyistä tiiviimpään yhteistyöhön esimerkiksi ohjeita ja järjestelmiä laadittaessa.

Valvonnan riskiperusteisuuden vahvistaminen ja yhtenäinen toteutus

Valvonnan riskiperusteisuuden vahvistaminen ja yhtenäinen toteutus koskee ensisijaisesti elintarviketurvallisuuden sekä kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveiden toimintakokonaisuuksia.

Elintarvikevalvonnan tarkastuskäyntien tiheyksistä ja tarkastukseen käytettävästä ajasta on ohjeistettu valtakunnallisessa elintarvikevalvontaohjelmassa (EVO). Kunnalliset elintarvikevalvontayksiköt pitävät EVO:ssa olevia tarkastustiheyksiä mahdolltomina toteuttaa nykyisillä valvontaresursseilla. Kuntien riskiperusteisen suunnitelman tarkastusmäärät ja elintarvikehuoneistojen tarkastusten kattavuus vaihtelee voimakkaasti riippuen elintarvikevalvontayksiköstä. Valvontasuunnitelman laatimiseksi tarvitaan yhdenmukaisemmat kriteerit, EVO:ssa olevia tarkastustiheyksiä ja aikoja on arvioitava uudelleen. Raportointia on kehitettävä palvelemaan kunnallisen elintarvikevalvonnan johtamista.

Riskiperusteisuuden arviointia pidetään kunnissa tällä hetkellä vaikeana ja toimiva riskinarviointimalli puuttuu. Vähittäismyymälöiden ja ravintoloiden riskinarviointi mallintuu Oiva-järjestelmän kautta vuonna 2013. Kuntien elintarvikevalvonnan riskinarviointia tulee kehittää ja valvontaa ja näytteenottoa kohdentaa selkeämmin riskiperusteisesti.

Tietojärjestelmien ja sähköisen asioinnin kehittäminen sekä tiedonkeruu, tiedon analysointi ja hyödyntäminen

Kuntien elintarvikevalvonnan tiedonkeruujärjestelmän (KUTI) käyttöönotto täysimääräisenä parantaa tiedonkeruuta ja tiedon hyödynnettävyyttä merkittävästi. KUTI:n tiedot tulisi olla helposti käytettävissä ja hyödynnettävissä eri valvonnan tasoilla, mutta järjestelmän valmistuminen vaatii lisäsatsausta. Myös eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontatietojärjestelmän (ELVI) kehittäminen ja laajentaminen kuntien viranomaisten käyttöön 2015 - 2016 tehostaa valvonnan toimeenpanon seurantaa, valvonnan tiedonkeruuta sekä keventää valvonnan raportointia.

Valvonnan ja laboratoriotoiminnan tulee siirtyä nopeasti hyödyntämään sähköisiä tiedonsiirron välineitä valvonta- ja näytteidentutkimusprosesseissa ja mahdollistaa sähköinen asiointi asiakkaille. Sähköisen tiedonsiirron työkaluilla tarkastusprosesseja voidaan tehostaa siten, että päästään eroon paperisten pöytäkirjojen käytöstä ja tallennuksen virheistä. Samalla tarkastusten tulokset voivat olla reaaliaikaisesti viranomaisten seurattavissa ja käytössä, eikä raportointiin menisi ylimääräistä aikaa. Sähköisen asioinnin avulla toimijat voivat esim. itse seurata näytteidensä tulosten ja päätösten toimeenpanon etenemistä. Laboratoriotoiminnan osalta sähköisen asioinnin kehittäminen voi edellyttää toimenpiteitä myös elinkeinon tietojärjestelmiin.

Toimijarekisterien ajantasaisuuden varmistaminen on tärkeää kaikilla sektoreilla, koska rekistereiden merkittävyys valvonnan työkaluna kasvaa. Tämä liittyy osaltaan SA-De-hankkeen tavoitteiden toteutumiseen.

Elintarvikeketjun toimijoiden osaamisen kehittäminen, erityisesti toimijoiden tietämyksen lisääminen

Viranomaisen ja toimijoiden yhteistyötä pitää jatkossa kehittää kumppanuuksien suuntaan, koska molemmilla tahoilla on yhteinen tavoite: turvallinen, kilpailukykyinen ja kannattava elintarvikeketju. Viranomaisen rooliin tulee entistä enemmän kytkeä toimijoiden tukeminen säädösten vaatimusten tuntemisessa ja noudattamisessa. Näin ennaltaehkäistään tietämättömyydestä johtuvien rikkomuksia ja niistä aiheutuvia mahdollisia riskejä. Tahallisten rikkomusten vähentämiseksi valvonnan tulee varmistaa riittävä näkyvyys esim. viestinnän avulla.

Auditointikäyntien erottaminen valvonnan ohjaus- ja arviointikäynneistä antaa paremmat mahdollisuudet kehittää toimijoiden ja valvovien viranomaisten osaamista jatkossa.

Toimijoiden alueellista kouluttamista tulee yhtenäistää, koska se on tällä hetkellä hajanaista. Tätä voidaan edistää lisäämällä koulutuksen suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta sekä selkeyttämällä toimijoiden koulutuksen vastuuta.

Kasvintuotannon edellytysten ja kasvinterveyden osalta toiminnanharjoittajien oman vastuun lisääminen tuotteiden ja toiminnan vaatimustenmukaisuudessa tulee olla jatkossakin painopisteenä. Toimijat vastaavat viime kädessä tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta. Viranomaisten vastuulla on valvonnan järjestäminen ja esim. oma-valvontajärjestelmien toimivuuden valvonta.

Valvonnan keinot joidenkin poikkeamien ja esim. vaarallisten tuhojien leviämisen estämiseksi ovat rajalliset, joten viestintää kyseistä riskeistä tulee jatkaa ja vahvistaa.

Eläinten terveyttä ja hyvinvointia edistetään parhaiten elinkeinon vastuulla olevia kansallisia eläinten terveydenhuoltojärjestelmiä kehittämällä. Terveydenhuollon avulla ennaltaehkäistään eläintautien esiintymistä, vähennetään lääkkeiden käyttöä tiloilla, parannetaan eläinten hyvinvointia sekä viime kädessä myös tilojen kannattavuutta. Viranomaiset tukevat järjestelmien kehitystyötä asiakaslähtöisesti.

Resurssien varmistaminen

VASUa päivitettäessä joudutaan erityistä huomiota kiinnittämään tehtävien priorisointiin johtuen valtion tuloksellisuus- ja vaikuttavuusohjelman vaikutuksista eri viranomaisten henkilöresursseihin ja määrärahoihin lähivuosina. Valvonnan kohdentaminen riskiperusteisesti kaikilla sektoreilla on varmistettava ja pohdittava muutoinkin erilaisia keinoja tehostaa toimintaa. Viranomaisten toiminnan tehostaminen (mm. laatu-työ), uusien toimintatapojen käyttöönotto ja näihin liittyvän osaamisen lisääminen, kehittäminen ja varmistaminen edellyttävät uudenlaista ajattelua ja kehitystyötä.

Kunnallisen elintarvikevalvonnan osalta on selvitettävä mahdollisuudet valvontamaksukertymän parantamiseksi.

Substanssilainsäädännön muutoksista ja havaituista puutteista johtuvat VASU:n päivitystarpeet

Eläintautilain kokonaisuudistuksen voimaantulo 1.1.2014 tuo mukanaan nykyistä tehokkaampia pakkokeinoja lainsäädännön toimeenpanon varmistamiseksi, yhdenmukaistaa toimenpiteitä eri luokkiin kuuluvien eläintautien välillä sekä selkeyttää viranomaisten välistä työnjakoa. Myös eläinten lääkitsemissäädöksiä uudistaminen vuoden 2013 aikana tuo viranomaisilla paremmat mahdollisuudet valvoa lääkkeiden käyttöä tiloilla sekä tarkentaa valvontavelvoitteita ja lääkkeiden käytön ja luovutuksen ehtoja. Keväällä 2013 valmistuvan sivutuotevalvontaa koskevassa toimenpideohjelmassa Evira tekee ehdotukset sivutuotevalvonnan kehittämiseksi ja viranomaisten roolien ja työnjaon selkeyttämiseksi. Osa näistä ehdotuksista edellyttää säädösmuutoksia. Eläinten hyvinvoinnin toimenpideohjelmien avulla analysoidaan eläinsuojeluvalvon-
nassa todettuja puutteita ja pyritään vaikuttamaan niiden esiintymiseen yhteistyössä elinkeinon kanssa.

Siemenkauppalain keinot harmaan siemenkaupan kitkentään ja estämiseen koetaan riittämättömiksi. Asiaa tulee kehittää eteenpäin.

Eri sektoreiden tutkimustarpeet tulee kirjata ja välittää eteenpäin, mm. versopoltteen ja tulipoltteen kohdalla esiin nostetut erityiskysymykset.

LIITTEET

Liite 1. Valvontamäärät ja säädöksiä noudattaneiden toimijoiden osuus.

Elintarvikeeturvallisuus															
Toimiala	Toimijoiden lukumäärä			Tarkastettujen toimijoiden lukumäärä			Tarkastusten kattavuus (tarkastettujen toimijoiden osuus, %)			Tarkastettujen toimijoiden muutos (%)	Vaatimukset täyttävien toimijoiden osuus (% tarkastetuista toimijoista)				
	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008
Alkutuotanto	562	637	830	108	81	99	19	13	12	25	82	63	67	73	73
Valmistus ja pakkaaminen	5056	2847	3159	1719	1649	1933	34	58	61	4	43	35	46	45	49
Jakelu ja kuljetus	3191	2676	2961	602	453	609	19	17	21	25	53	59	58	92	63
Vähittäismyynti	10931	10305	12059	3711	4035	5084	34	39	42	-9	47	46	56	49	61
Ravintolatoiminta	30347	28990	31762	13412	13725	15482	44	47	49	-2	45	48	55	55	56
Vähittäismyynti suoraan valmistajalta	179	249	358	38	40	56	21	16	16	-5	50	63	61	62	62
Yhteensä	50266	45704	51129	19590	19983	23263	39	44	45	-2	46	46	54	55	57
Eläinten terveys ja hyvinvointi															
Eläinten merkintä ja rekisteröinti															
	Toimijoiden lukumäärä			Tarkastettujen toimijoiden lukumäärä			Tarkastusten kattavuus (tarkastettujen toimijoiden osuus, %)			Tarkastusmäärän muutos (%)	Vaatimukset täyttävien toimijoiden osuus (% tarkastetuista toimijoista)				
	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008
Eri eläinlajit yhteensä	16627	17555	18477	844	891	988	5	5	5	-6	52	46	61	50	44
Naudat	13903	14688	15535	666	737	764	5	5	5	-11					
Siat	1788	1938	2077	79	89	117	4	5	6	-13					
Lampaat ja vuodet	936	929	865	99	65	107	11	7	12	34					
Eläinten lääkintä															
	Toimijoiden lukumäärä			Tarkastettujen toimijoiden lukumäärä			Tarkastusten kattavuus (tarkastettujen toimijoiden osuus, %)			Tarkastusmäärän muutos (%)	Vaatimukset täyttävien toimijoiden osuus (% tarkastetuista toimijoista)				
	2012*)	2011	2010	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008
Tuotantotilojen valvonta	13211	24000	33000	89	94	15	0,67	0,39	0,05	-6	64	64	53	47	57
Eläinlääkäreiden valvonta	**)	**)	**)	14	19	10				-36	21	26	10	21	26
*) Nautatilojen lkm															
**) Valvonnan piiriin kuluuvien eläinlääkärien kokonaismäärä ei ole tiedossa															
Elävien eläinten ja eläimistä saatavien muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden sisämarkkinakauppa ja vienti															
Viennin valvonta	Vientierien lukumäärä			Tarkastettuja eriä			Tarkastettujen erien osuus (%)			Tarkastusmäärän muutos (%)	Vaatimukset täyttävien eriä (% tarkastuksista eristä)				
	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008
Elävät eläimet, sperma, alkio		291	334		291	334		100	100			100	100	100	100
Eläimistä saatavat tuotteet (pl elintarvikkeet)		140	42		140	42		100	100			100	100	100	100
Eläinten hyvinvointi															
1. Otantatarkastukset: tuotantoeläinlajit eläinkuljetukset*)	Tarkastusten lukumäärä			Tarkastusmäärän muutos (%)			Vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus (% tarkastetuista kohteista)								
	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008						
1. Otantatarkastukset: tuotantoeläinlajit	493	545	690	-11	75	72	72	81	78						
eläinkuljetukset*)	358	387	348	-8	83	84	84	73	89						
2. Epäilyn perustuvat eläinsuojelutarkastukset*)	5106	3638	3439	29	58	55	55	53							
* sama toimija on voitu tarkastaa useamman kerran tarkastusvuoden aikana															

Raportti Suomen elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman 2012 - 2016 toteutumisesta vuonna 2012

Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterveys

Lannoitevalmisteiden valvonta

	Toimijoiden lukumäärä			Tarkastettujen toimijoiden lukumäärä			Tarkastusten kattavuus (tarkastettujen toimijoiden osuus, %)			Tarkastusmäärän muutos (%)	Vaatimukset täyttävien toimijoiden osuus (% tarkastetuista toimijoista)				
	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008
Lannoitevalmisteiden valmistajat, markkinoille saattajat ja maahantuojat	546	509	434	74			14	12	14	100	97				

	Näytteiden lukumäärä			Näytemäärän muutos (%)	Analyysien lukumäärä			Säädökset täyttävien näytteiden osuus (%)						
	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2009	2008		
Lannoitevalmisteet yhteensä	549	590	517	-7			2075	3677	75		59	51		

Kasvinterveys

	Toimijoiden lukumäärä			Tarkastettujen toimijoiden lukumäärä			Tarkastusmäärän muutos (%)	Vaatimukset täyttävien toimijoiden osuus (% tarkastetuista toimijoista)				
	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008
Tuotantopaikat ja kartoituskohteet	*)	*)	*)	1891	2046	1849	-8	92	95	94	91	91
Markkinavalvontakohteet	*)	*)	*)	385	262	273	32	88	91	90	83	84

*) Vain osalle tuotantopaikoista on säädetty rekisteröitymisvelvollisuus, lisäksi kartoituksia tehdään mm. metsissä.

Metsäviljelyaineisto

	Toimijoiden lukumäärä			Tarkastettujen toimijoiden lukumäärä			Tarkastusten kattavuus (tarkastettujen toimijoiden osuus, %)			Tarkastusmäärän muutos (%)	Vaatimukset täyttävien toimijoiden osuus (% tarkastetuista toimijoista)				
	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008
Tuotantopaikat	59	60	64	36	33	34	61	55	53	8		97	94	81	86

Rehuvalvonta

	Toimijoiden lukumäärä			Tarkastettujen toimijoiden lukumäärä			Tarkastusten kattavuus (tarkastettujen toimijoiden osuus, %)			Tarkastusmäärän muutos (%)	Vaatimukset täyttävien toimijoiden osuus (% tarkastetuista toimijoista)				
	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008
Alkutuotanto/maatilat	63 000	63003	62000	246	246		0,4	0,4	0,4	0	99	89	91	89	88
Rehun valmistus, jakelu, maahantuonti ja varastointi	532	423	520	103	107		19	25	23	-4	98	99	98	94	98
Vähittäismyynti	650	650	650	24	24		4	3,7	4	0	100	100	100	100	100
Kuljetus	365	391	434	120	120		33	32	30	0	100	100	100	100	100

	Näytteiden lukumäärä			Näytemäärän muutos (%)	Analyysien lukumäärä			Säädökset täyttävien näytteiden osuus (%)				
	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2009	2008
Yhteensä	8817	9198	10122	-4	12419	12904	13839	89	88	87	88	88

Luomuvalvonta

	Toimijoiden lukumäärä			Tarkastettujen toimijoiden lukumäärä			Tarkastusten kattavuus (tarkastettujen toimijoiden osuus, %)			Tarkastusmäärän muutos (%)	Vaatimukset täyttävien toimijoiden osuus (% tarkastetuista toimijoista)				
	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008
Alkutuotanto	4154	3939	3876	4151	3939	3838	100	100	99	5	97	96	95	95	94
Elintarvikkeiden valmistus		487	437		482	435		99	100			99	99	98	100
Rehujen valmistus	40	33	24	40	33	24	100	100	100	18	100	100	100	100	100
Lisäysoaineiston pakkaaminen	29	31	30	28	31	30	97	100	100	-11	100	100	100	100	100

Raportti Suomen elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman 2012 - 2016 toteutumisesta vuonna 2012

Toimintakokonaisuudet, yhteiset																
Tuonti																
Tuonnin valvonta	Tuontierien lukumäärä			Tarkastettuja eriä			Tarkastettuja eriä kaikista tuontieristä (%)			Tarkastusmäärän muutos (%)	Vaatimukset täyttäviä eriä (% tarkastuksista eristä)					
	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2012	2011	2010		2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008
Rehut				173	175	216					-1	99	99	100 %	99 %	99 %
Lannoitevalmisteet		185							36							
Eläimistä saatavat elintarvikkeet/rajatarkastus		1116	1771		1116	1771			100	100			99,7	99,8		
Sivutuotteet/rajatarkastus		551	272		551	272			100	100			100	99,3		
Elävät eläimet/rajatarkastus		586	935		586	935			100	100			100	99,9		
Kasvinterveys	73207	84466	84433	3599	3956	3947	5	5	5	-10						
· Kasvinterveys; alennettu tark tih.	71 989	83 399	83290	2580	2913	2872	4	3	3	-13	100	100	98	97	95	
· Kasvinterveys; normaali tark tih.	1218	1067	1075	1019	1043	1075	84	98	94	-2						
Sivutuotteet																
	Toimijoiden lukumäärä			Tarkastettujen toimijoiden lukumäärä			Tarkastusten kattavuus (tarkastettujen toimijoiden osuus, %)			Tarkastusmäärän muutos (%)	Vaatimukset täyttävien toimijoiden osuus (% tarkastetuista toimijoista)					
	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2012	2011	2010		2011-2012	2012	2011	2010	2009	2008
Elintarvikkeet																
Eläinlääkintahuolto	191	203	180	32	68	89	17	39	61	-113	100	60	49	70	38	
Rehut	133	80	73	74	59	41	56	51	40	20	95	100	97			
Lannoitevalmisteet	93	82		31	25		33	30		19	87	88				
GMO																
Tuotevalvonta	Näytteiden lukumäärä			Näytteen määrän muutos (%)	Analyyseiden lukumäärä			Säädökset täyttävien näytteiden osuus (%)								
	2012	2011	2010		2011-2012	2012	2011	2010	2012	2011	2010	2009	2008			
Elintarvikkeet		30	30			32	29		100	100						
Rehut	19	17	20	11	19	17	20	100	100	85						
Siemenet		0	0			0	0									

Liite 2. Eviran toimialan valvonnan resurssit 2012

Viranomaisen ja toimintakokonaisuus	Tutkimus ja riskinarviointi	Laboratorio	Valvonnan ohjaus ja seuranta	Valvonnan toimeenpano	Valvonta yhteensä	Vuonna 2012 yhteensä	Vuonna 2011 yhteensä	Vuonna 2010 yhteensä	Vuonna 2009 yhteensä	Vuonna 2008 yhteensä
Evira*										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	2,0	70,0	58,0	49,0	107,0	179,0	176,0	200,0	207,0	213,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	16,0	132,0	61,0	10,0	71,0	219,0	224,0	221,0	232,0	240,0
Elintarviketurvallisuus	25,0	55,0	65,0	153,0	218,0	298,0	291,0	287,0	292,0	289,0
Evira yhteensä	43,0	257,0	184,0	212,0	396,0	696,0	691,0	708,0	731,0	742,0
ELY-keskukset*										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	0,0	46,7	46,7	46,7	41,6	42,1	45,3	43,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	0,0	6,8	6,8	6,8	6,5	6,3	6,2	5,0
ELY-keskukset yhteensä	0,0	0,0	0,0	53,5	53,5	53,5	48,1	48,4	51,5	48,0
AVIt										
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	6,9	24,2	31,1	31,1	35,2	27,2	16,4	12,0
Elintarviketurvallisuus	0,0	0,0	9,1	5,7	14,8	14,8	14,5	16,0	10,3	13,0
AVIt yhteensä	0,0	0,0	16,0	29,9	45,9	45,9	49,7	43,2	26,7	25,0
Kunnat										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	0,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	0,0	77,0	77,0	77,0	77,0	230,0	230,0	227,0
Elintarviketurvallisuus***	0,0	19,0	0,0	271,2	271,2	290,2	302,0	299,6	287,0	318,0
Kunnat yhteensä	0,0	19,0	0,0	355,2	355,2	374,2	386,0	536,6	524,0	552,0
Tulli										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	0,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	15,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Elintarviketurvallisuus****	0,0	26,0	6,0	52,0	58,0	84,0	84,0	84,0	84,0	84,0
Tulli yhteensä	0,0	26,0	6,0	69,0	75,0	101,0	101,0	101,0	101,0	100,0
Valvira										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.**	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5	0,5	0,2			
Elintarviketurvallisuus	0,0	0,0	0,4	0,4	0,8	0,8	0,6	0,7	0,8	0,8
Tukes										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	22,0	0,0	22,0	22,0	22,0			
Puolustusvoimat										
Elintarviketurvallisuus	0,0	0,0	0,9	2,3	3,2	3,2	3,7	2,9	2,5	1,7
Ahvenanmaa										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.*****										
Eläinten terveys ja hyvinvointi*****	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Elintarviketurvallisuus	0,0	2,5	0,0	2,9	2,9	5,4	5,4	5,4	5,0	
Ahvenanmaa yhteensä	0,0	2,5	0,0	3,1	3,1	5,6	5,6	5,6	5,2	0,2
Muut viranomaistehtäviä tekevät tahot (mm. valtuutetut tarkastajat)										
Kasvint. edellytykset ja kasvinterv.	0,0	0,0	0,0	36,0	36,0	36,0	36,0	39,5	39,0	37,0
Eläinten terveys ja hyvinvointi	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	1,5
Elintarviketurvallisuus	0,0	0,0	0,0	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,0	8,0
Valtuutetut tarkastajat yhteensä	0,0	0,0	0,0	44,5	44,5	44,5	44,5	48,0	47,3	46,5
Ulkopuoliset asiantuntijat										
Elintarviketurvallisuus	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
Elintarvikeketjun valvonta yhteensä										
Kasvintuotannon edellytykset ja kasvinterv.	2,0	70,0	80,0	155,2	235,2	307,2	298,8	304,6	314,3	315,0
Eläinten terveys	16,0	132,0	67,9	119,5	187,4	335,4	344,2	486,0	486,1	486,7
Elintarviketurvallisuus	25,0	102,5	81,4	495,7	577,1	704,6	709,4	704,0	689,6	714,5
Eviran tehtäväalue yhteensä	43,0	304,5	229,3	770,4	999,6	1347,1	1352,4	1494,6	1490,0	1516,2

* Sisältää hallinnon työrytykset, muiden viranomaisten osalta vain suoraan valvontaan käytetyn työpanoksen

** Luonnonmukaisen tuotannon valvonta

*** Laboratorion luku sisältää vain kunnallisten laboratorioiden htv-määrän, ei sisällä Ahvenanmaata

**** Sisältää myös torjunta-ainejäämä- ja gmovalvonnan

***** Ahvenanmaan osalta on ilmoitettu vain Eviran ohjaamaan valvontaan käytetty aika

***** Tietoa ei ole saatu

Arvioidut luvut merkitty punaisella

Liite 3. Eviran antama ulkoinen koulutus vuonna 2012, osallistujamäärät sektoreittain.

Koulutuksen nimi	Henkilö lkm.	Kesto
Kasvinterveyden ja kasvintuotannon edellytysten koulutukset Evirassa 2012		
Syventävä koulutus / Perunatarkastukset	27	1 d
Lannoitevalvonnan valtuutettujen tarkastajien koulutus	30	2 h
Rehuvalvonnan valtuutettujen tarkastajien koulutus	42	5 h
Koulutus- ja suunnittelutilaisuus lannoitevalvonnan laitostarkastajille	35	2 h
Koulutus- ja suunnittelutilaisuus rehuvalvonnan laitostarkastajille	19	3 h
Siemenkaupan markkinavalvonnan koulutus ELY-keskuksille	11	1 d
ELY-keskusten tarkastajien koulutus, rehuvalvonta	35	7 h
Siemenkaupan markkinavalvonnan koulutus ELY-keskuksille	10	1 d
Ajankohtaiskoulutus / kaikille kasvintarkastajille	40	1 d
Syventävä koulutus / Avomaan puutarhatuotannon tarkastukset	35	2 d
Vieraskasvit	20	1 h
ELY-keskusten tarkastajien koulutus, lannoitevalvonta	19	3,5 h
Luomurehutarkastajien koulustilaisuus	3	3,5 h
Peruskoulutus / uusille kasvintarkastajille I	5	3 d
Viljelystarkastuskoulutus, kokeneet tarkastajat, timotein aikaistettu tarkastus	1	1 d
Viljelystarkastuskoulutus, uudet tarkastajat, kaura	29	1 d
Viljelystarkastuskoulutus, uudet tarkastajat, vehnä, ruis, palkokasvit, öljy- ja kuitukasvit, muut erikoiskasvit	16	1 d
Viljelystarkastuskoulutus, uudet tarkastajat, ohra ja nurmet	3	1 d
Viljelystarkastuskoulutus, kokeneet tarkastajat, kauran lajikeaitous	16	1 d
Viljelystarkastuskoulutus, kokeneet tarkastajat	20	1 d
Peruskoulutus / uusille kasvintarkastajille II	13	2 d
Rikkasiemenkoulutus	3	1 d
	432	21 d
Elintarviketurvallisuuden koulutukset Evirassa 2013		
Keskustelutilaisuus AVI:n toteuttamasta auditoinnista	12	4 h
Valtakunnalliset elintarvikevalvonnan koulutuspäivät	200	2 d
Uusien elintarvikelain nojalla annettujen asetusten toimeenpano	75	1 d
Uusien elintarvikelain nojalla annettujen asetusten toimeenpano	42	1 d
Uusien elintarvikelain nojalla annettujen asetusten toimeenpano	16	1 d
Reaaliaikaisen PCR:n perusteet	109	2,5 h
Reaaliaikainen PCR harjoitustyöt 1, useita tapahtumia	54	2 h
Reaaliaikaisen PCR:n tulosten tulkinta ja sovellukset	97	5 h
Kala-alan valvonnan koulutuspäivä	63	1 d
KUTI3-raportit	13	3 h
Tarkastusapulaisten jatkokoulutuspäivät	18	2 d
Tuoteturvallisuuskoulutus – teemana LIHAVALMISTEET	65	1 d
Malliasiakirjat ja pakkokeinot elintarvikevalvonnassa	81	4 h
Trikiinitutkimuskurssi	8	2 d
Tarkastusapulaisten jatkokoulutuspäivät	16	1,5 d
AVI-Evira-neuvottelupäivät	18	2 d
Kapillaarielektroforeesiaamiasseminaari	23	3 h
Tarkastuseläinlääkäreiden kehittämispäivät	26	2 d
KUTI-peruskoulutus (Digia)	5	1 d
Terveysväiteseminaari	211	3,5 h
Ravintolisäseminaari	136	2,5 h
Ajankohtaista laboratoriorintamalla 1. pv	60	1 d
Ajankohtaista laboratoriorintamalla 2. pv	62	1 d
LIHAN AISTINVARAINEN LAADUNARVIOINTI	6	1 d
Tarkastuseläinlääkäreiden jatkokoulutuspäivät	38	2 d
Lastenruoat ja niiden valvonta	25	1 d
Elintarvikevalvonnan ja eläinten terveys- ja hyvinvointivalvonnan neuvottelupäivät (Evira-AVI)	31	2 d
Lihantarkastajien jatkokoulutuspäivät	17	2 d
KUTI-peruskoulutus	21	1 d
KUTI-peruskoulutus	104	1 d
KUTI-peruskoulutus (Digia)	116	1 d
KUTI-peruskoulutus	25	1 d
USA-neuvottelupäivä	9	6 h
Yhteensä	1802	37 d

Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin koulutukset Evirassa 2012		
Kala- ja rapukoulutus valvoville eläinlääkäreille	10	1 d
Kala- ja rapukoulutus valvoville eläinlääkäreille	10	1 d
Virkaeläinlääkärin valvontatehtävät	51	8 d
AVI - EVIRA neuvottelupäivät	12	1 d
AVI - EVIRA neuvottelupäivät	19	1 d
Valmiuspäivä	64	1 d
Täydentävien ehtojen valvontaeläinlääkäripäivä	23	1 d
Naudan keinosiemennys- alkionsiirtopäivät	20	1 d
Lainsäädäntökurssi muissa EU/ETA-maissa kuin Suomessa valmistuneille eläinlääkäreille	48	6 d
AVI - EVIRA neuvottelupäivät	16	2 d
Tarttuva tauti -päivä: Helsinki Viikki + aluetoimistot	114	1 d
Lääkepäivä: Helsinki Viikki + aluetoimistot	93	1 d
Virkaeläinlääkärin valvontatehtävät III jakso eläinsuojelulainsäädäntö ja eläinsuojelutarkastukset (osa isommasta kokonaisuudesta)	9	
AVI - EVIRA neuvottelupäivät	16	1 d
AVI - EVIRA neuvottelupäivät	7	1d
Täydentävien ehtojen valvontaeläinlääkäripäivä	20	1 d
Traces-koulutus	12	1 d
AVI - EVIRA neuvottelupäivät	24	2 d
Traces-koulutus	14	1 d
Teurastamon eläinsuojelupäivä	24	1 d
Traces-koulutus	12	1 d
Viranomaisten eläinsuojelupäivä	34	1 d
Virkaeläinlääkärin valvontatehtävät IV jakso Eläintautilaki ja eläintautien vastustaminen (osa isommasta kokonaisuudesta)	15	
Yhteensä	667	35
Muut		
Keskustelutilaisuus AVI:n toteuttamista auditoinneista	12	4 h
ELMO-koulutus ELY-keskusten luomusihteereille	9	1 d
ELMO-koulutus ELY-keskusten luomusihteereille	7	1 d
Luomu kasvintuotannon tarkastajien koulutus	45	1 d
Luomu eläintuotannon tarkastajien koulutus	45	1 d
Luomu kasvintuotannon tarkastajien koulutus	12	1 d
Haastavat asiakastilanteet valvonnassa	35	4 h
Sisäisen auditoinnin koulutus	25	2 d
Luomumehiläistarkastajien koulutus	10	2 d
Punnitustieto	36	2,5 h
Mediavalmennus asiantuntijoille	4	1 d
Luonnonmukaisen elintarviketuotannon tarkastajakoulutus	20	1 d
Uusien elintarvikelain nojalla annettujen asetusten toimeenpano	5	1 d
Rehuseminaari	10	3 h
Onnistu tutkimuksissasi - huolehdi näytteistäsi, luotettavuutta tutkimukseen -seminaari	44	2 h
Eviran valmiuspäivä	41	1 d
Työsuojelu lihantarkastuksessa	14	1 d
Työsuojelu lihantarkastuksessa	19	1 d
ELY-keskusten koulutus- ja neuvottelupäivät, luomu	23	2 d
VASU-seminaari	31	
Yhteensä	447	19,5d

Liite 4. Elintarvikevalvonnan tarkastuksia (taulukko a) ja näytteiden analysointia (taulukko b) koskevat tiedot vuodelta 2012.

A. On-the spot inspections

*) Number and type of infringements established
(in accordance with Article 14 of Directive 89/397/EEC)

	Primary producers	Manufactures and packers	Distributors and transporters	Retailers	Service sector	Manufacturers selling primarily on a retail basis	TOTAL
Number of establishments	562	5 056	3 191	10 931	30 347	179	50 266
Number of establishments inspected	108	1 719	602	3 711	13 412	38	19 590
Number on inspections	123	4 210	1 041	5 763	17 710	49	28 896
Number on establishments committing infringements	19	983	285	1 976	7 349	19	10 631
Type on infringements							
Hygiene (HACCP, training)	12	786	131	855	4 305	14	6 103
General hygiene	5	697	106	924	5 152	23	6 907
Composition	0	103	5	61	106	2	277
Contamination (other than microbiological)	4	114	17	174	106	1	416
Labelling and presentation	1	192	17	433	182	1	826
Others	10	317	106	357	1 293	4	2 087

*) Only infringements leading to formal action by the competent authorities under the guidelines

B. Analyses of samples

Samples with infringements

2012		Microbiological contamination	Other contamination	Composition	Labelling and presentation	Others	Number of samples with infringements(*)	Total number of samples	Percentage of samples with infringements
1	Dairy products	29	0	1	0	0	31	992	3
2	Eggs and egg products	0	0	7	0	14	22	149	15
3	Meat and meat products, game and poultry	285	1	17	1	1	297	2 379	12
4	Fish, shellfish and molluscs	2	0	0	0	1	3	66	5
5	Fats and oils	156	23	18	3	0	197	1 769	11
6	Soups, broths and sauces	21	1	13	36	24	96	543	18
7	Cereals and bakery products	217	4	3	8	8	244	2 357	10
8	Fruits and vegetables	7	14	15	10	3	49	764	6
9	Herbs and spices	136	0	6	12	11	164	1 793	9
10	Non alcoholic beverages	15	0	17	12	7	52	391	13
11	Wine	13	23	2	0	0	13	319	4
12	Alcoholic beverages (other than wine)	15	14	62	12	0	21	324	6
13	Ices and desserts	18	0	0	2	0	18	239	8
14	Cocoa and cocoa preparations, coffee and tea	0	0	0	2	1	3	102	3
15	Confectionery	0	1	14	10	0	25	100	25
16	Nuts and nut products, snacks	0	3	0	9	2	14	151	9
17	Prepared dishes	0	3	1	11	3	18	166	11
18	Foodstuffs intended for special nutritional uses	406	0	0	7	33	544	3 918	14
19	Additives	152	0	2	1	12	170	938	18
20	Materials and articles intended to come into contact with foodstuffs	1 445	77	67	9	91	1 785	15 894	11
21	Others	963	3	11	25	16	166	2 035	8
	Total	3 880	167	256	170	227	3 932	35 389	

*) Only infringements leading to formal action by the competent authorities.

